

2018

Jaarverslag stichting Proefdiervrij

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
VOORWOORD	3
1. BESTUURSVERSLAG.....	4
1.1 Doelstelling, missie en visie	4
1.1.1 Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm	4
1.1.2 Omschrijving van de doelstelling.....	4
1.1.3 Missie en visie.....	4
1.1.4 Juridische structuur	5
1.1.5 Statutenwijzigingen	5
1.2 Risico's en onzekerheden	6
1.2.1 Financiële risico's	6
1.2.2 Bedrijfsrisico's	7
1.2.3 Reputatierisico's	7
1.3 Doelrealisatie	9
1.3.1. Groeiplan.....	9
1.3.2 Activiteiten en financiële positie	9
1.4 Financieel beleid en resultaten	28
1.4.1 Financiële positie.....	28
1.4.2 Resultaat	29
1.4.3 Kengetallen	30
1.4.4 Beleid kosten en methoden van fondsenwerving	30
1.4.5 Beleid met betrekking tot omvang en functie van reserves en fondsen	30
1.4.6 Beleggingsbeleid.....	31
1.4.7 Analyse Baten en Lasten	31
1.5 Governance.....	32
1.5.1 Samenstelling bestuur en toezichhoudend orgaan.....	32
1.5.2 Taak en werkwijze van directie en Raad van Toezicht.....	32
1.5.3 Bezoldigings- en vergoedingsbeleid	33
1.5.4 Wijze van benoemen en zittingsduur van directie en Raad van Toezicht	33
1.5.5 Verslag toezichhoudend orgaan	33
1.5.6 Gedragscode en richtlijn	34
1.5.7 Databeveiligingsbeleid	34
1.6 Verwachte gang van zaken.....	34
1.6.1 Strategie Wetenschap en innovatie	34
1.6.2 Strategie Communicatie.....	35
1.6.3 Fondsenwervingsplan	35
1.6.4 Begroting 2019.....	36
2. JAARREKENING 2018.....	37
2.1 Balans per 31 december 2018	37
2.2 Staat van baten en lasten	38
2.3 Resultaatbestemming	38
2.4 Overzicht lastenverdeling.....	39
2.5 Kasstroomoverzicht.....	40
2.6 Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat	41
2.6.1 Algemene grondslagen	41
2.6.1.2 Vergelijkende cijfers	41
2.6.2 Algemene grondslagen van waardering	41
2.6.3 Materiële vaste activa	41
2.6.4 Effecten	41
2.6.5 Reserves en fondsen	41
2.6.6 Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva	41
2.6.7 Algemene grondslagen van resultaatbepaling.....	42
2.6.8 Baten.....	42
2.6.9 Lasten.....	42
2.6.10 Personeelsbeloning.....	42

2.6.11 Kostentoerekening	42
2.7 Toelichting op de balans	43
2.7.1 Materiële Vaste activa	43
2.7.2 Effecten	44
2.7.3 Vorderingen en activa	44
2.7.4 Liquide middelen	45
2.7.5 Reserves en fondsen	46
2.7.6 Bestemmingsfondsen.....	47
2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	47
2.8 Toelichting op de baten	47
2.8.1 Baten van particulieren	47
2.8.2 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	48
2.8.3 Financiële baten en lasten	48
2.9 Toelichting lasten	48
2.9.1 Verstrekte (project)bijdragen	48
2.9.2 Communicatiekosten.....	49
2.9.3 Personeelskosten.....	49
2.9.4 Huisvestingskosten	50
2.9.5 Kantoorkosten	51
2.9.6 Algemene kosten.....	51
2.9.7 Afschrijvingen.....	51
2.10 Ondertekening.....	52
3. OVERIGE GEGEVENS	53
3.1 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	53

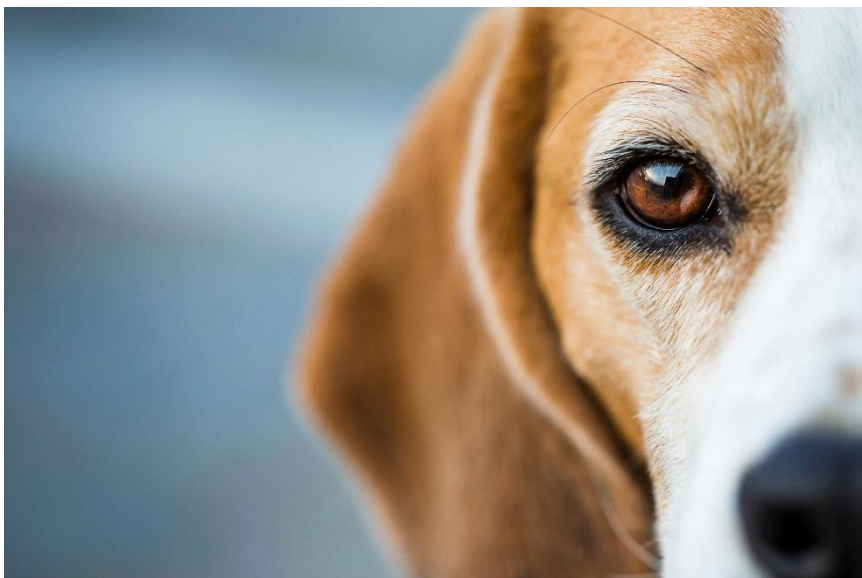
VOORWOORD

In 2018 heeft Proefdiervrij opnieuw hard gewerkt om haar doelstelling van een proefdiervrije wereld een stap dichterbij te brengen. Als nieuwe directeur heb ik de lijn van Marja Zuidgeest doorgezet om samen te werken en de positieve ontwikkelingen op het gebied van proefdiervrije innovatie te benadrukken. Wel zijn we veel bezig geweest met de vraag welke rol Proefdiervrij speelt en zou willen spelen in het speelveld van proefdiervrije innovatie dat is ontstaan. 2018 zien we als een bouwjaar: bouwen aan samenwerkingen en relaties, maar ook bouwen aan de toekomst.

In 2018 hebben we gebouwd aan samenwerkingen binnen de wetenschap. Wij hebben ons niet alleen opgesteld als financier van innovatief proefdiervrij onderzoek, maar ook als inhoudelijk partner. Dit is goed ontvangen en we zijn trots om coördinator te zijn van een consortium met een kennisinstelling en bedrijf om proefdiervrije medicijnontwikkeling een stap dichterbij te brengen. Ook zijn we trots op onze samenwerking met de Nederlandse Brandwonden Stichting; samen zetten we ons in voor de innovatie van brandwondenonderzoek zonder proefdieren. Geweldig om te zien dat we samen zoveel impact kunnen hebben.

We bouwden afgelopen jaar ook verder aan onze communicatiestrategie waarmee we in 2017 zijn begonnen. We zetten een beeldstrategie op zodat uitingen van Proefdiervrij ten allen tijden herkend worden bij het brede publiek. We hadden persoonlijk contact met een aantal van onze trouwste donateurs om nog beter te kunnen insprijgen op hun behoeften.

Voordat u als lezer alle achterliggende informatie en cijfers induikt, wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om iedereen om ons heen te bedanken. Mijn eerste jaar als directeur zit erop, en ik ben er trots op dat we in het afgelopen jaar opnieuw zoveel steun hebben ondervonden van onze donateurs. Wij willen alle wetenschappers, academische instituten en zakelijke partners danken die samen met ons zo hard werken aan het ontwikkelen van proefdiervrij onderzoek. Ook onze vrijwilligers en ons eigen team op ons kantoor in Den Haag verdienen dank: dankzij hun energieke inzet heeft Proefdiervrij ook in 2018 veel bereikt! Bedankt voor een mooi jaar, vol positieve samenwerkingen; op naar een proefdiervrije toekomst!

1. BESTUURSVERSLAG

1.1 Doelstelling, missie en visie

1.1.1 Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De Stichting is in het handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Den Haag ingeschreven onder nummer 27183084. De statutaire naam luidt Stichting AVS Proefdiervrij en zij is statutair gevestigd te Den Haag. De rechtsvorm is de vorm van een stichting.

1.1.2 Omschrijving van de doelstelling

De Stichting stelt zich ten doel: de bevordering van eerbied voor het leven en voor levende individuen in het bijzonder, alsmede de bestrijding en uiteindelijk het geheel afschaffen van proeven op dieren en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de meest ruime zin van het woord. Onder proeven wordt verstaan alle handelingen voor experimentele, medische, wetenschappelijke en commerciële doeleinden, tenzij het geheel van deze handelingen tot doel heeft, dan wel geacht kan worden tot doel te hebben, het belang van de betrokken individuen zelf. De Stichting streeft naar volledige afschaffing van alle proeven op dieren en vervanging van alle dierproeven door proefdiervrije testmethoden.

1.1.3 Missie en visie

Onze visie

Proefdiervrij gelooft dat door de ontwikkeling en toepassing van innovatieve onderzoekstechnieken proefdieren op een dag niet meer nodig zullen zijn.

Onze missie

Proefdiervrij ziet zich als de motor achter de ontwikkeling van proefdiervrij onderzoek. Om ons doel te bereiken zien wij samenwerking als de sleutel tot succes. Door middel van het bundelen van krachten met partners uit de wetenschap, politiek, bedrijfswereld en maatschappij, bouwen we samen aan een proefdiervrije toekomst. Wij vinden het belangrijk om gezamenlijk over proefdiervrije oplossingen na te denken en willen wetenschappers, ondernemers en de overheid helpen bij de ontwikkeling van innovatief onderzoek zonder het gebruik van dieren. Ook willen wij een breed maatschappelijk draagvlak creëren om proefdiervrij onderzoek te stimuleren.

Debby Weijers, directeur Proefdiervrij:

“If one day we will have the ability to communicate with animals, they will ask us one question: ‘WHY?’”

Impact

Proefdiervrij streeft naar een maximale impact van haar werk. Impact betekent voor ons dat wij invloed uitoefenen door middel van onze activiteiten. Het betekent dat wetenschappers, studenten, 'gewone' mensen gaan zien dat er andere en betere mogelijkheden zijn om proefdieren in onderzoek te vervangen. Dat de wetenschap en het bedrijfsleven worden geïnspireerd om proefdiervrije innovaties te ontwikkelen. En dat we helpen om veelbelovende nieuwe proefdiervrije technieken verder te ontwikkelen en op de markt te brengen. Daarbij vinden we het belangrijk om samen te werken met veel verschillende wetenschappers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere instanties. Daarmee verbreden we immers de kennis van en het draagvlak voor proefdiervrij onderzoek. In 2018 was onze samenwerking met de Nederlandse Brandwondenstichting daarvan een goed voorbeeld. Samen bereiken we een heel brede achterban, en samen kunnen we echt grote stappen zetten bij het verder brengen van proefdiervrije methoden om brandwonden te onderzoeken.

1.1.4 Juridische structuur

Proefdiervrij is een zelfstandig opererende stichting met twee steunstichtingen: de Anti-Vivisectie Stichting (AVS) en de Stichting Schoonheid zonder Wreedheid (SSZW). De AVS is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Den Haag onder nummer 41150190 en is statutair ingeschreven te Den Haag. De SSZW is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Den Haag en onder nummer 41149773 en is statutair gevestigd te Den Haag.

1.1.5 Statutenwijzigingen

Gedurende het verslagjaar 2018 zijn er geen statuten gewijzigd.

1.2 Risico's en onzekerheden

Tot de voornaamste risico's die Proefdiervrij loopt, behoren financiële risico's, bedrijfsrisico's en reputatierisico's.

1.2.1 Financiële risico's

De *inkomsten van Proefdiervrij* bestaan voornamelijk uit donaties en nalatenschappen. Economische ontwikkelingen en ontwikkelingen in de "geefmarkt" bepalen daarom in hoge mate de hoogte van de inkomsten. De geefmarkt is de laatste jaren niet in positieve zin veranderd, vooral wat betreft structurele giften. Om te voorkomen dat Proefdiervrij haar doelstellingen niet haalt omdat de inkomsten tegenvallen, houden wij een continuïteitsreserve aan. Deze bedroeg eind 2017 € 1.000.000. Hiermee is zeker gesteld dat tegenvallende inkomsten niet onmiddellijk invloed hebben op de uitvoering van het Groeiplan 2015-2020. In dit groeiplan wordt de strategie uiteengezet om te komen tot ons doel dat in 2020 onderzoek zonder proefdieren de norm is. Hierbij wordt aandacht besteed aan beleid, communicatie en fondsenwerving.

De financiële positie van Proefdiervrij is zeer gezond. Dat betekent dat de impact van eventuele tegenvallende inkomsten beperkt zal zijn. Deze kunnen immers goed worden opgevangen door de continuïteitsreserve.

Voor een *goede besteding van de projectengelden* is Proefdiervrij een overeenkomst met ZonMw aangegaan. ZonMw heeft een volledig pakket procedures voor toekenning en voortgangscontrole van projecten waar Proefdiervrij gebruik van maakt (Zie ook hoofdstuk 1.3 Doelrealisatie).

De projectgelden worden verspreid over een reeks van projecten die in dat jaar gehonoreerd zijn. Mocht een project uiteindelijk toch niet doorgaan, dan zal hierdoor de impact op de resultaten van Proefdiervrij gering zijn. Daarnaast geeft de samenwerking met ZonMw de mogelijkheid om uit meerdere projecten te kunnen kiezen (die zij honoreren) doordat we niet het gehele project alleen hoeven te financieren, maar een kleiner gedeelte kunnen meefinancieren. In 2018 werd slechts 1 project binnen MKMD toegekend. Dit had te maken met het opstellen van een nieuw programma (2018-2020), dat er anders uit zou gaan zien dan voorgaande jaren, waardoor het veel langer duurde dan verwacht om calls online te kunnen zetten.

Het effect is geweest dat Proefdiervrij nauwelijks uitgaven heeft gedaan binnen het programma MKMD. Daarom zijn wij zelfstandig op zoek gegaan naar alternatieven om proefdiervrij onderzoek te stimuleren. Wij hebben ervoor gekozen om aan te haken bij bestaande trajecten en wetenschappelijke commissies die de kwaliteit en relevantie van projectaanvragen beoordelen. Op die manier is het wetenschappelijke aspect afgedicht, waaraan wij zelf nog maatschappelijke voorwaarden toevoegen. Goede samenwerkingen neerzetten, vertrouwen wekken en dan vervolgens samen het aanvraagproces ingaan, vergt veel tijd. Vaak meer dan een jaar, dit heeft over 2018 gevolgen gehad voor de besteding van projectgelden. Dat wat is besteed aan onze doelstellingen, is goed besteedt, maar er is helaas over 2018 te weinig besteed.

Gezien het feit dat wij minder dan gewoonlijk (en wenselijk) hebben besteed aan onderzoek in 2018, lopen wij het risico berispt te worden door het CBF en/of de belastingdienst i.v.m. onze ANBI-status. Wij hebben echter doorlopend en uitgebreid overleg gevoerd met de Raad van Toezicht en geconcludeerd dat wij onze projectgelden ten allen tijden goed willen besteden. Dat betekent, alleen aan zeer relevante, excellente onderzoeken die impact hebben

op het overbodig maken van proefdieren. Als die mogelijkheden er door omstandigheden even niet zijn, dan is dat zo. Wij gaan het geld niet uitgeven om het uitgeven. We steken veel tijd en energie in het opzetten van samenwerkingen en motiveren van onderzoekers om tot een project te komen dat wij met overtuiging financieren. In 2018 hebben wij vooral gebouwd met het doel deze grote reserves in 2019 uit te geven aan het beste onderzoek.

In 2016 is een *functiescheiding* doorgevoerd in de financiële procedures. Dit hebben wij ook in 2018 gecontinueerd. Daarnaast werken wij volgens het “vier-ogen-principe” waarbij een medewerker betalingen en/of incasso’s online klaarzet en de directie vervolgens autoriseert voor daadwerkelijke betaling en/of incasso. Helaas heeft dit beleid niet weten te voorkomen dat Proefdiervrij in 2018 slachtoffer is geworden van zogenaamde CEO-fraude. Door snel en adequaat handelen hebben we de financiële gevolgen weten te beperken. De gebeurtenis heeft ertoe geleid dat het beleid verder is aangescherpt. Proefdiervrij is in de omstandigheid dat er geen latente specifieke financiële risico uit voorgaande jaren zich in 2018 hebben voor gedaan.

1.2.2 Bedrijfsrisico’s

De omvang van het personeelsbestand van Proefdiervrij is niet groot. Om te voorkomen dat in geval van ziekte of vertrek van personeel problemen ontstaan met de uitvoering van het Groeiplan heeft Proefdiervrij een netwerk van externe deskundigen opgebouwd. Deze kunnen waar nodig ingezet worden. In 2018 kreeg Proefdiervrij te maken met het risico dat de uitvoering van het Groeiplan enige vertraging op zou lopen door het uitvallen van een medewerker. Met behulp van het grote netwerk externe deskundigen hebben we dit weten op te vangen.

In 2018 hebben we bij de functies die zich daarvoor lenen, verder gewerkt aan praktische werkinstructies en beschrijvingen. Hierdoor kunnen collega’s waar nodig hoofdtaken overnemen. Bovendien zijn alle contactpersonen per medewerker centraal opgeslagen, zodat ook anderen toegang hebben tot deze netwerken.

In 2019 zal verder gebouwd worden aan het aanscherpen van het risicomanagement. Doel is dat iedere medewerker een collega heeft die van zijn of haar hoofdtaken op de hoogte is, en zijn of/haar werkzaamheden kan overnemen. Dit om te voorkomen dat essentiële zaken stil komen te liggen als een medewerker afwezig is. De leden en adviseurs van de Raad van Toezicht zijn bereid om gevraagd en ongevraagd advies te geven en –incidenteel- mee te werken aan de uitvoering van de activiteiten.

1.2.3 Reputatierisico’s

Het *issue proefdieren* is maatschappelijk een zeer gevoelig thema waarover de emoties hoog kunnen oplopen. Dit vergt van Proefdiervrij een voortdurend balanceren tussen de emotie dat je dieren niet voor proeven mag gebruiken en onze strategie om de ontwikkeling naar een proefdiervrije wetenschap centraal te stellen. Dit reputatierisico kan een grote impact hebben op de positie van Proefdiervrij. Binnen het risicomanagement staat de open communicatie met onze achterban dan ook centraal.

In 2018 hebben ‘goede doelen’ meerdere keren onder vuur gelegen in de publieke opinie. Proefdiervrij heeft zich, soms met behulp van koepelorganisaties, voorbereid op kritische vragen en opmerkingen. Tevens is er een ‘crisis- communicatieplan’ opgesteld, voor het geval Proefdiervrij kritische vragen krijgt van de pers over operationele zaken. Het plan heeft tot

doel alle medewerkers op de hoogte te stellen en ervoor te zorgen dat iedereen weet hoe te handelen bij verschillende scenario's.

Sociale media kunnen een enorme positieve impact hebben voor Proefdiervrij, maar zij maken organisaties als Proefdiervrij ook kwetsbaar voor reputatieschade. In 2018 hebben wij een nieuwe medewerker aangenomen met veel ervaring op het gebied van social media. Deze medewerker volgt wat op social media gebeurt en speelt daar onmiddellijk op in. Proefdiervrij communiceert helder en open waar zij voor staat en wat haar strategie is.

Proefdiervrij heeft ook een *klachtenregeling*. De nadruk ligt erop om te voorkomen dat een uiting van ongenoegen uitmondt in een klacht. Alle inkomende communicatie wordt snel, eerlijk en donateur-gericht afgehandeld. Een klacht kan grote impact hebben op de positie van Proefdiervrij, daarom staan wij regelmatig stil bij de klachtenregeling en de afhandeling daarvan. Uit het feit dat er jaarlijks nauwelijks klachten binnen komen, ook niet in 2018, kunnen we concluderen dat de organisatie erin slaagt om alle partijen op de juiste manier tegemoet te treden.

1.3 Doelrealisatie

1.3.1. Groeiplan

Het lange termijn doel van Proefdiervrij is: een einde aan testen op dieren. Ons doel voor 2020 is dat wetenschap zonder proefdieren de norm is geworden. Deze norm draagt bij aan een transitie richting proefdiervrij onderzoek, waardoor dierproeven vervangen worden door proefdiervrije methoden. Proefdiervrij ziet samenwerking als de sleutel tot succes. Door middel van het bundelen van krachten met partners uit wetenschap, politiek, en maatschappij, bouwen we samen aan een proefdiervrije toekomst. Proefdiervrij faciliteert oplossingen zonder dieren en zet haar netwerk in om impact te creëren. Dit kan niet zonder de financiële steun van de achterban; die relatie is van levensbelang.

Proefdiervrij onderhoudt nauwe contacten in de wetenschappelijke wereld. Dit netwerk wordt steeds verder uitgebreid, en het contact met bestaande partners wordt verdiept. Op deze manier wordt de impact van proefdiervrije wetenschap steeds groter. Door regelmatig overleg en door aanvragen van nog niet bij ons bekende onderzoekers vergroten wij het wetenschappelijke netwerk.

Elk half jaar voert Proefdiervrij een interne evaluatie uit om de aansluiting met het groeiplan te houden en het lange termijn doel voor ogen te houden in de dagelijkse werkzaamheden.

1.3.2 Activiteiten en financiële positie

A. Proefdiervrij en de proefdieren

Al ons werk is gericht op een belangrijk doel: we willen bereiken dat er geen proefdieren meer nodig zijn. Stapje voor stapje komen we steeds verder in dat streven. 2018 werd gekenmerkt door mooie resultaten op al onze aandachtsgebieden: wetenschap, onderwijs, politiek en maatschappij. In dit jaarverslag beschrijven we deze hoogtepunten en ook geven we aandacht aan blijvende uitdagingen.

Aantal proefdieren in 2016

Ons ultieme doel is het vervangen van alle proeven op dieren. Maar hoeveel zijn dat er eigenlijk? Vorig jaar werden de cijfers bekend over het aantal dierproeven dat in 2016 in Nederland werd uitgevoerd. Dat waren er 449.874. Dit is het meest recente cijfer van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), die elk jaar het dierproevenoverzicht Zo Doende uitbrengt. De NVWA meldt dat dit een daling is van 15% ten opzichte van 2015. Daarmee is 2016 het tweede jaar op rij waarin zo'n daling te zien is.

Proefdiervrij plaatst bij deze cijfers echter een duidelijke kanttekening. Wij komen uit op een daling van slechts 6%. Het verschil zit in het feit dat de Wet op de Dierproeven veel zogenaamde fokdieren niet meetelt als proefdier bij de berekening van de NVWA. Het gaat om dieren die speciaal zijn gefokt voor proeven, maar die uiteindelijk niet worden gebruikt en worden afgemaakt. Dit zogenaamde fokoverschot bedraagt in 2016 nog eens 440.766 dieren: maar liefst 8,5% meer dan het jaar daarvoor. Als we het fokoverschot meetellen, blijft de daling beperkt tot slechts 6%: van 934.395 in 2015 naar 890.640 in 2016.

De grootste daling van het aantal dierproeven vindt plaats op het gebied van 'onderwijs' en 'toegepast onderzoek'. Dit zijn twee gebieden waarin wij investeren met hulp van onze

donateurs, dus hier is zichtbaar dat onze aanpak succesvol is. Een voorbeeld van toegepast onderzoek is het project van dr. Katja Wolthers, waarbij zij werkt aan de ontwikkeling van een organoid-model voor het bestuderen van virusinfecties.

Tegelijkertijd laten de cijfers van de NVWA een stijging van het aantal dierproeven zien op de gebieden ‘wetgeving en veiligheidstesten’ en ‘fundamenteel onderzoek’. Dit toont aan dat er nog een lange weg te gaan is. Proefdiervrij blijft zich daarom met hart en ziel inzetten om een proefdiervrije wetenschap mogelijk te maken.

Debby Weijers, directeur Proefdiervrij:

“De daling in het aantal dierproeven is uiteraard een goed begin, maar met de aanwezige kennis en betere samenwerking is nog veel meer mogelijk. Wetenschappers zetten zich in voor proefdiervrije methoden, maar betrekken daarbij ook bedrijven en regelgevende instanties zodat deze ook echt toegepast worden. Daarnaast is er een rol weggelegd voor de politiek: zij moet de financiële ruimte bieden aan onderzoekers om proefdiervrij te werken!”

Kritiek op nieuw proefdiercentrum

Proefdiervrije innovatie is voor ons prioriteit. Maar daarnaast volgen we de wetenschapswereld kritisch; we zijn niet bang om opbouwende kritiek te geven als dat nodig is. Dat gebeurde vorig jaar toen de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam aankondigde om een nieuw proefdiercentrum te gaan bouwen. Wij gingen het gesprek met de VU aan en hebben onder meer gewezen op de snelle ontwikkeling van proefdiervrije innovaties. Bij het plannen van het proefdiercentrum is hier geen rekening mee gehouden. Wij hebben daarom de VU een aantal stappen geadviseerd, waaronder het opstellen van een overzicht van onderzoekers die al proefdiervrij werken. Daarnaast adviseerden we om na te denken over interne subsidies voor proefdiervrij onderzoek. Het gesprek heeft de VU aan het denken gezet, wij zullen de universiteit in ieder geval blijven volgen op dit onderwerp.

Terugblik: succes bij proefdiervrije cosmetica

Het is goed om af en toe stil te staan bij wat we al hebben bereikt. In maart 2018 deden we dat: vijf jaar daarvoor werd het Europees test- en handelsverbod op diergeteste cosmetica van kracht. Sinds 1994 was het binnen de EU al verboden om dierproeven te doen ten behoeve van cosmetica. Hiermee bleef de mogelijkheid bestaan om wel buiten Europa dierproeven te laten doen. Met de komst van het handelsverbod verdween de optie om nieuwe cosmetica (- ingrediënten) op de markt te brengen waarvoor na 11 maart 2013 nog dierproeven zijn gedaan. Voor Proefdiervrij is dit een belangrijk wapenfeit. Hiervoor hebben wij meer dan twintig jaar lang actiegevoerd.

B. Proefdiervrij en de wetenschap

Onderzoek naar ziekten, medicijnen en andere zaken is en blijft nodig. Proefdiervrij is ervan overtuigd dat dit kan zonder proefdieren te gebruiken; vaak zijn de resultaten van proefdiervrij onderzoek zelfs beter! Hierbij spelen wetenschappers een cruciale rol. Zij zijn immers degenen die met het ontwikkelen van nieuwe technologieën echte verandering kunnen bewerkstelligen. Daarom werkt Proefdiervrij intensief en succesvol samen met de wetenschap om samen proefdieren te vervangen. Naast praktische samenwerking, bieden we onderzoekers sinds 2009 financiële steun via ons Fonds Proefdiervrij Onderzoek. Hiermee stimuleren we onderzoek zonder proefdieren.

Fonds Proefdiervrij Onderzoek

Voor de ontwikkeling en implementatie van proefdiervrij onderzoek is financiering nodig. Daarom heeft Proefdiervrij in 2009 het Fonds Proefdiervrij Onderzoek opgezet. Vanuit dit fonds, dat wordt gevuld met de bijdragen van onze donateurs, worden proefdiervrije onderzoeken gestimuleerd en onderzoekers ondersteund. Onderzoekers die zich inzetten voor een wetenschap zonder proefdieren kunnen een aanvraag indienen. Alleen de meest veelbelovende en vernieuwende projecten komen in aanmerking; de beoordeling van deze aanvragen doen wij in samenwerking met experts. Tot en met 2017 gebeurde dit via ZonMw, binnen het programma Meer Kennis met Minder Dieren (MKMD). In 2018 is hard gewerkt aan een nieuw programma MKMD voor 2018-2020, maar dit is nog niet van start gegaan. Daarom is Proefdiervrij ook andere samenwerkingen aangegaan met meerdere experts om aanvragen te beoordelen, onder meer met de wetenschappelijke commissie van de Brandwondenstichting.

Samenwerking met ZonMw

Een belangrijke partner is ZonMw. Een van de gezamenlijke activiteiten is het programma Meer Kennis met Minder Dieren (MKMD), dat tot en met 2017 liep. Proefdiervrij heeft hier met fondsen en expertise aan bijgedragen. Ook in 2018 waren wij in het kader van MKMD nog medefinancier van een innovatief proefdiervrij project. Het ging om onderzoek naar longziekten. Het Leiden Universitair Medisch Centrum (UMC) werkt aan een methode waarbij een groot aantal cellen kan worden gekweekt uit kleine hoeveelheden patiëntmateriaal. Dit wordt gecombineerd met het kweken van miniatuur-organen (organoids). Op deze manier kan proefdieronderzoek naar longziekten vervangen worden door onderzoek met menselijke materiaal.

Ook bij de andere projecten die eerder subsidie hebben ontvangen van ZonMw en Proefdiervrij worden verschillende nieuwe ontwikkelingen op een creatieve en slimme manier ingezet. Hierdoor is nieuw onderzoek mogelijk naar het verband tussen hersenen en voeding en de behandeling van hartritmestoornissen. Ook wordt de techniek van 3D bioprinten ingezet bij onderzoek naar COPD (longziekten). In het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) doen wetenschappers onderzoek naar leverziekten en astma en in het Erasmus MC wordt belangrijk onderzoek naar slokdarmkanker gedaan. Met deze proefdiervrije innovaties kunnen in de toekomst veel proefdieren worden gespaard.

Alle gesubsidieerde projecten voldoen aan een aantal specifieke eisen. Uiteraard is het feit dat de nieuwe methoden onderzoek met proefdieren vervangen, een heel belangrijke voorwaarde. Daarnaast moet elk project minimaal even goede resultaten opleveren als bestaand (dier)onderzoek. Daarnaast wordt contact onderhouden met relevante maatschappelijke organisaties en bedrijven. Dit moet ervoor zorgen dat deze nieuwe onderzoeksmethoden ook daadwerkelijk in gebruik genomen gaan worden.

Nationale Wetenschapsagenda

Naast het fonds van ZonMw, is Proefdiervrij ook via andere kanalen actief met subsidieaanvragen voor proefdiervrij onderzoek. Zo vond in september 2018 de eerste ronde van de NWO Nationale Wetenschapsagenda-subsidie plaats. Proefdiervrij is partner bij verschillende aanvragen in deze ronde. Medio 2019 wordt bekend welke aanvragen gehonoreerd worden.

Fund Humane4Animals

Vaak blijkt het moeilijk om een succesvol proefdiervrij wetenschappelijk onderzoeksproject breder beschikbaar te maken. Na financiering van de eerste fasen van een dergelijk project met publieke fondsen, moeten er private investeerders worden gevonden. Dit is nodig om de onderzoekstechnieken breder toegankelijk te maken, zodat ze structureel gebruikt kunnen worden om proefdieren te vervangen. In de praktijk blijkt deze financiering een complex traject. Daarom richtte Proefdiervrij in 2017 samen met de Triodos Bank het Fund Humane4Animals op (onderdeel van de Transitie Proefdiervrije Innovaties, zie hoofdstuk 4). Dit fonds bestaat naast ons al bestaande Fonds Proefdiervrij Onderzoek, dat zich richt op stimulering van nieuwe proefdiervrije onderzoeksmethoden. Het Fund Humane4Animals zal de implementatie van zulke onderzoeksmethoden financieren. Wetenschappers kunnen hier in de toekomst een aanvraag voor een overbruggingsfinanciering indienen. Proefdiervrij en Triodos werkten in 2018 aan de inrichting van het nieuwe fonds. In 2019 wordt een plan van aanpak gepresenteerd.

Wetenschappelijke partners

Proefdiervrij werkt in het wetenschapsveld nauw samen met een aantal partners die zich inzetten voor proefdiervrij onderzoek. Deze samenwerking kan bestaan uit financiële ondersteuning en/of het delen van expertise en wederzijds netwerk. Ons streven is om dit aantal samenwerkingen steeds verder uit te breiden, zodat de impact van onze expertise en financiële ondersteuning zo groot mogelijk is. In 2018 ging Proefdiervrij maar liefst zes nieuwe wetenschappelijke partnerschappen aan, naast partnerschappen met maatschappelijke organisaties (zie bij Samenwerking met de Nederlandse Brandwondenstichting). Een voorbeeld van een partner in de wetenschapswereld is dr. Twan de Vries van het LUMC. Hij ontwikkelde een methode om hartspiercellen te vermeerderen uit menselijk hartcellen. Hierdoor is onderzoek mogelijk dat eerder alleen op proefdieren kon worden uitgevoerd.

Dr. Twan de Vries, LUMC

Partnerschappen met bedrijven

Proefdiervrij heeft niet alleen goede contacten in de wetenschapswereld, maar wij vinden het ook belangrijk om te investeren in relaties met bedrijven. Voorwaarde is dan natuurlijk dat zij actief zijn op het gebied van proefdiervrije innovaties.

In de eerste helft van 2018 zijn wij met The LifeTecGroup (Eindhoven) een samenwerking aangegaan. Elk vanuit onze eigen insteek hebben we hetzelfde doel: betere wetenschap zonder proefdieren. Vorig jaar startten we daarnaast ook een partnerschap met biotechbedrijf Galapagos. Deze samenwerking is ontstaan in het kader van het ADtoMe project (Animalfree Development of Tomorrows Medicines), een onderzoeksproject dat als doel heeft om de werkzaamheid van medicijnen te evalueren met behulp van patiëntgerichte data, zonder proefdieren te gebruiken. Eind 2018 hebben we de voorwaardelijke toezegging voor de doorgang van dit project ontvangen van Topsector Life Sciences and Health. Deze organisatie stimuleert publiek-private samenwerkingen op het gebied van life science en health. De definitieve toezegging verwachten we begin 2019. Afgelopen jaar hebben we ook met verschillende bedrijven verkennende gesprekken gevoerd, die in de toekomst mogelijk leiden tot samenwerkingsverbanden.

Brede partnerschappen

Proefdiervrij richt zich naast partnerschappen met wetenschappers en bedrijven ook op bredere samenwerkingsverbanden (consortia), waarin bedrijfsleven, wetenschap en maatschappelijke partners samenwerken. In dat kader onderhouden wij nauwe contacten met bijvoorbeeld hDMT (human Organ and Disease Model Technologies), een consortium dat zich richt op het ontwikkelen van proefdiervrije onderzoeksmodellen voor humane ziektes. In 2018 werden wij partner in het nieuwe consortium Organovir. Dit Europese consortium richt zich op het opzetten van een internationaal trainingsnetwerk voor promovendi die worden opgeleid in het gebruik van organoids voor virologisch onderzoek. Bij dit consortium zijn 15 verschillende partners uit 7 verschillende landen betrokken, Proefdiervrij is daar een van. Organovir ontving vorig jaar van de EU een subsidie van bijna 4 miljoen euro. Een ander voorbeeld van een breed partnerschap is het Utrechtse samenwerkingsverband U-AIM, dat laat zien welke reikwijdte dit soort partnerschappen kunnen hebben. U-AIM, dat op 16 mei 2018 van start ging, wil dierproeven vervangen door proefdiervrije modellen te ontwikkelen, toe te passen en op de markt te brengen. Om dit te bereiken werken wetenschappers, studenten, beleidsmakers en het bedrijfsleven samen. Ook Proefdiervrij is partner; inmiddels zijn al verschillende projectaanvragen opgezet.

Dr. Katja Wolthers van consortium Organovir

“Proefdiervrij heeft ons echt uit onze ivoren toren gehaald. Ze zijn zo goed in het etaleren van dit soort onderzoek, en hebben ons in contact gebracht met andere proefdiervrije onderzoekers. Zelf ben ik door hun input minder terughoudend geworden in mijn kritiek op proefdieronderzoek.”

Samenwerking met de Nederlandse Brandwonden Stichting

De Nederlandse Brandwonden Stichting en Proefdiervrij startten in 2018 een unieke samenwerking. Dit is de eerste keer dat Proefdiervrij op deze manier samenwerkt met een gezondheidsfonds. In Nederland wordt veel medisch wetenschappelijk onderzoek gefinancierd door Gezondheidsfondsen. Dit zijn de fondsen zoals De Nederlandse Hart Stichting of de Maag, Lever, Darm Stichting. De Nederlandse Brandwonden Stichting financiert jaarlijks meerdere onderzoeken en heeft nu expliciet in haar beleid opgenomen zich alleen nog op onderzoek te richten waarbij geen proefdieren worden ingezet. Het eerste onderzoek dat beide organisaties samen financieren, is een proefdiervrij project van dr. ir. Fred Vermolen (TU Delft). Vermolen ontwikkelt een wiskundig model om het genezingsproces van een brandwond te voorspellen en om de beste behandeling voor een specifieke patiënt te bepalen. Bij dergelijk onderzoek worden tot nu toe vaak proefdieren gebruikt.

Carine van Schie, coördinator onderzoek van de Nederlandse Brandwonden Stichting:

“Als Nederlandse Brandwonden Stichting willen we graag innovatief onderzoek doen. We werkten al langer zoveel mogelijk proefdiervrij en kwamen tot de conclusie dat er eigenlijk niets in de weg staat om over te gaan naar volledig proefdiervrij. Ook uit het patiënten panel bleek dat patiënten de voorkeur geven aan proefdiervrij onderzoek. Toen hebben we gezegd: ‘We doen geen dierproeven meer.’ Als je deze stap hebt genomen dan moet je ook investeren in betere onderzoeksmethoden. Dat kan nu nog beter door de samenwerking met Proefdiervrij.”

Venture Challenge

In november 2018 vond de twintigste editie van de Venture Challenge plaats, een competitie waarin teams van wetenschappers en bedrijven via een serie workshops met elkaar strijden om hun wetenschappelijke innovaties in de markt te zetten. De stap van wetenschap naar het bedrijfsleven is vaak moeilijk. Daardoor blijven belangrijke innovaties steken in het ontwikkelstadium. Via de Venture Challenge worden de deelnemers begeleid in dit lastige traject.

Ook dr. Robert Passier deed mee met het bedrijf River Biomedics. Met Passier werkt Proefdiervrij al jarenlang samen. Hij ontwikkelde een proefdiervrij model om kankermedicijnen te testen op bijwerkingen op het hart, een onderzoek dat Proefdiervrij mede heeft gefinancierd. Bij de competitie sponsorden wij het team van River Biomedics. Het team heeft de bedrijvencompetitie helaas niet gewonnen, maar heeft wel veel inspiratie opgedaan om van River Biomedics een succes te maken.

Organoids symposium

In december sponsorde Proefdiervrij het AMC organoids symposium. Dit symposium werd georganiseerd door dr. Katja Wolthers (AMC) met wie Proefdiervrij al langer samenwerkt. Haar virusonderzoek 'Let's go viral' wordt door Proefdiervrij gesteund. In dit project doet Katja Wolthers onderzoek naar virusinfecties met behulp van zogenaamde organoids. Dit zijn miniorganen die gekweekt worden met menselijke stamcellen. De tussentijdse resultaten van dit onderzoek zijn zeer succesvol: Wolthers toonde in 2018 aan dat onderzoek met organoids betrouwbaarder kan zijn dan onderzoek met proefdieren.

Meer dan 75 Amsterdamse wetenschappers kwamen naar deze bijeenkomst over organoids. Doel van het symposium was om kennis te delen. Proefdiervrij sponsorde dit evenement als onderdeel van ons hiv/aids project. Ook in dit onderzoeksgebied kunnen organoids namelijk goed ingezet worden en proefdieren vervangen, maar dat gebeurt nu nog relatief weinig. Met dit symposium wilden we ook de hiv/aids onderzoekers inspireren om met deze proefdiervrije techniek te gaan werken.

Project Tumoren tegen Tumoren succesvol afgerond

In 2014 startten wij het project Tumoren tegen Tumoren. Een samenwerking met wetenschappers prof. Jan Hoeijmakers, dr. Dik van Gent en dr. Julie Nonnekens van het Erasmus Medisch Centrum. In december 2017 werd het project afgerond, waarover wij aan het begin van 2018 hebben gecommuniceerd op onze website.

De wetenschappers deden onderzoek naar kanker zonder hier proefdieren voor in te zetten. Zij maakten gebruik van menselijk tumormateriaal en ontwikkelden speciale technieken om dat materiaal zo lang mogelijk in leven te kunnen houden. Tumormateriaal, afkomstig van patiënten wordt in dunne plakjes gesneden en kan nu tot wel vijf dagen in leven worden gehouden om testen mee te doen. Dit is een geweldige stap in het vervangen van muizen in kankeronderzoek. Bovendien leverde het onderzoek veel nieuwe informatie op over nieuwe behandelmethoden voor patiënten.

C. Proefdiervrij en het onderwijs

Proefdiervrij werkt niet alleen om proefdieren in onderzoek te vervangen, maar ook binnen het onderwijs zetten wij ons in voor de vermindering van proefdieren. Dit doen we op verschillende manieren. Zo werken we samen met de Universiteit Utrecht aan het project ‘Huisdier doneren aan de wetenschap’. Daarnaast geven wij colleges aan verschillende universiteiten. Ook is er een informatiemap beschikbaar voor scholieren die een spreekbeurt of werkstuk over proefdieren willen voorbereiden.

Dierdonorcodicil

Sinds 2010 heeft Proefdiervrij een bijzondere samenwerking met de Universiteit Utrecht. Op universiteiten worden vaak nog proefdieren gebruikt voor onderwijs, bijvoorbeeld voor anatomielessen. Het doel van onze samenwerking is om de aantallen proefdieren voor onderwijs te verminderen, en dan specifiek bij de opleiding Diergeneeskunde in Utrecht. Mensen kunnen via het dierdonorcodicil hun overleden huisdier doneren, die dan wordt gebruikt voor anatomie-onderwijs en training van chirurgische vaardigheden. In 2018 werden 425 dieren gedoneerd. We maakten bovendien een nieuwe folder en poster over het dierdonorcodicil voor de ca. 100 aangesloten dierenartsen.

Bregje:

“De wetenschap dat het lichaampje van mijn lieve kater Gilles een proefdier het leven heeft gered, zijn voor mij een mooier afscheid dan een begrafenis of een crematie ooit hadden kunnen zijn.”

Recht op proefdiervrij onderwijs

Alle studenten en leerlingen hebben recht op proefdiervrij onderwijs. Als een student toch wordt gevraagd om met proefdieren te werken, mag hij of zij weigeren. Onderwijsinstellingen zijn verplicht om een proefdiervrij lesprogramma aan te bieden aan studenten die gewetensbezwaren hebben. Het is vaak lastig om dit aan te kaarten, maar in zulke gevallen kunnen studenten terecht bij Proefdiervrij voor advies en informatie.

Proefdiervrij colleges

Proefdiervrij verzorgt speciale colleges voor studenten die met proefdieren gaan werken. Het college, dat ongeveer anderhalf uur duurt, wordt gegeven aan universiteiten in heel Nederland als onderdeel van de cursus Proefdierkunde. Ons doel is om studenten bewust te maken van de mogelijkheden van proefdiervrije onderzoeksmethoden. Op deze manier willen we bereiken dat de studenten zien dat er ook andere opties zijn dan proefdieronderzoek. In 2018 gaven we 36 colleges aan verschillende universiteiten.

Vorig jaar deden we daarnaast mee aan een debat over dierproeven voor studenten geneeskunde aan de Universiteit Leiden.

Informatiemap

Proefdiervrij heeft een informatiemap beschikbaar voor scholieren die meer willen weten over dierproeven, proefdiervrij onderzoek en over ons werk. De map kan gebruikt worden voor werkstukken en spreekbeurten en staat boordevol interessante feiten. Zo is er informatie te vinden over wetgeving, aantallen dierproeven, geschiedenis van de organisatie en onderzoeksmethoden die proefdieren kunnen vervangen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de ethische discussie rondom dierproeven. Dit gebeurt met behulp van een aantal prikkelende stellingen die scholieren met hun klasgenoten kunnen bespreken.

Steun voor winnares Wij Inholland award 2018

Proefdiervrij steunde in 2018 een bijzonder project van student Dier- en Veehouderij Désiree Oudenaarden. Zij heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om voor haar eigen hond een nieuw gehemelte te scannen en te printen, en werd daarmee winnaar van de Wij Inholland award 2018 voor het beste studentenproject. 3D-scannen is ook voor de vervanging van dierproeven een veelbelovende techniek. Proefdiervrij heeft de campagne van Désiree daarom van harte gesteund door er op onze website en social media-aandacht aan te besteden. Het geldbedrag dat Désiree heeft gewonnen gaat ze gebruiken voor het onderzoek naar de mogelijkheden om levend weefsel te printen.

Désiree Oudenaarden

D. Proefdiervrij en de politiek

De wetenschap en de maatschappij spelen een belangrijke rol als het gaat om het verminderen van het aantal proefdieren en dierproeven. Maar ook de politiek heeft een eigen verantwoordelijkheid. Door wetten, regels en stimuleringsmaatregelen kan zij immers veel impact hebben op dit vlak. Daarom ondersteunen wij ook van harte de ambities die zijn vastgelegd in Transitie Proefdiervrije Innovatie. Ook op andere fronten blijft Proefdiervrij in dialoog met de politiek.

Algemeen overleg dierproeven

In juni overlegde de Tweede Kamer over dierproeven tijdens het algemeen overleg over dat onderwerp. In de aanloop daarnaartoe voerde Proefdiervrij gesprekken met de verschillende woordvoerders die zich bezighouden met het onderwerp dierproeven. In onze gesprekken met Kamerleden besteedden we extra aandacht aan onder meer de Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) en het nog veel te hoge aantal dierproeven dat jaarlijks plaatsvindt.

Er kwamen verschillende positieve resultaten uit het overleg, maar één belangrijke stap werd niet gezet. De beschikbare fondsen voor investeringen in proefdiervrije innovaties moeten worden uitgebreid om echt vooruitgang te kunnen boeken. De minister van EZ heeft hiervoor een budget beschikbaar gemaakt, maar Proefdiervrij vindt dat dit nog te beperkt in omvang is. Bovendien zouden ook andere ministeries moeten bijdragen. Als de Tweede Kamer haar eigen wens om dierproeven te verminderen serieus neemt, zal een flinke verhoging van dit budget nodig zijn. Proefdiervrij blijft dan ook hameren op de noodzaak hiervan, bij Kamerleden maar ook bij de verschillende ministeries.

Minister Schouten (LNV) tijdens het AO dierproeven:

“‘Dierproeven’ is een onderwerp dat veel mensen bezighoudt. Dat blijkt ook wel uit de aanwezigheid in de zaal. Het is ook een onderwerp, denk ik, dat breder in het maatschappelijk debat speelt. Dierproeven zijn onderdeel van de wetenschap, van bepaalde onderzoekstrajecten die lopen. Maar we zien ook dat de wereld verandert. We leren en ontdekken steeds meer op het gebied van de wetenschap, de techniek, de veiligheid en de gezondheid en dat heeft ook consequenties voor ons denken over dierproeven én voor het vraagstuk of er alternatieven mogelijk zijn voor het doen van dierproeven.”

Transitie Proefdiervrije Innovatie

De regering heeft de ambitie om Nederland voorloper in de transitie naar proefdiervrije innovatie te laten zijn. Dit wordt vormgegeven in de Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI). Dit traject wordt geregisseerd door het ministerie van LNV; Proefdiervrij is een van de partners in de kerngroep en het transitieteam. Andere partners komen uit de wetenschap, gezondheidszorg, het bedrijfsleven en van de overheid. TPI houdt zich bezig met verschillende projecten en zogenaamde vernieuwingsnetwerken. ‘Proefdiervrije innovatie’ is een breed begrip. Een nieuwe techniek die een dierproef een-op-een vervangt, is een proefdiervrije innovatie. Maar het kan ook gaan om nieuwe methoden van beoordeling, financiering of ontsluiting van data. En vaak wordt een methode ontwikkeld met het doel om

betere wetenschappelijke resultaten te boeken, niet per se om proefdieren te vervangen; ook dat is een voorbeeld van proefdiervrije innovatie.

Proefdiervrij is binnen TPI betrokken bij verschillende vernieuwingsnetwerken:

- **Innovatief gezondheidsonderzoek**
Dit netwerk bekijkt wat financiers kunnen doen om onderzoekers te helpen proefdiervrij te werken. Daarvoor worden eisen, regels, voorzieningen en andere randvoorwaarden onder de loep genomen.
- **Startups en scaleups**
Hierbij gaat het om beginnende en groeiende bedrijven die een sleutelrol kunnen spelen in de transitie naar proefdiervrij onderzoek. Het netwerk bekijkt onder meer waar de knelpunten liggen die doorbraken naar die transitie moeilijk maken.
- **Virtuele mens**
In dit netwerk ontwikkelen we een nieuwe benadering voor de beoordeling van de veiligheid van chemische stoffen en geneesmiddelen, waarvoor nu nog vaak proefdieren worden gebruikt. Het doel van dit netwerk is om te komen tot een 'virtuele mens voor veiligheidsbeoordeling', waarop kan worden getest alsof het een echt mens is.
- **Meer kennis met minder dieren (MKMD)**
Hierin werken we samen met ZonMw. Het netwerk is erop gericht om nieuwe proefdiervrije innovaties te ontwikkelen en de toepassing van zulke innovaties (bestaand en nieuw) te stimuleren. Voor 2019 wordt er een nieuwe editie van het MKMD-programma opgezet.
- **Vital Tissue**
Dit netwerk is erop gericht om de beschikbaarheid van vitaal menselijk weefsel te vergroten. Het gaat dan bijvoorbeeld om restmateriaal dat overblijft na operaties. Dit weefsel is perfect materiaal voor onderzoekers en vervangt proefdieren.

Binnen het netwerk Innovatief gezondheidsonderzoek, werkten we in oktober vorig jaar mee aan een zogenaamde 'helppathon'. Hier bogen de partners in het netwerk zich gedurende 48 uur over een concrete vraag: kan brandwondenonderzoek plaatsvinden zonder proefdieren? Het antwoord was 'ja'. Voor dit onderzoek zijn proefdieren niet nodig. Nu niet, en – als we slim samenwerken met wetenschappers en regelgevers – ook in de toekomst niet.

Daarnaast is Proefdiervrij lid van de werkgroep die de internationale conferentie over TPI in 2019 voorbereidt. Het doel van de conferentie is om internationaal bekend maken waar we hier in Nederland aan werken. Op die manier hopen we een inspiratie te zijn voor andere landen en om proefdiervrije innovatie grensoverschrijdend te maken.

Proeven op apen bij het BPRC

In september kwamen er schokkende, undercover gemaakte beelden naar buiten uit het BPRC (Biomedical Primate Research Centre), het grootste apentestcentrum van Europa, dat in Rijswijk is gevestigd. Naar aanleiding daarvan werden o.a. Kamervragen gesteld en veel andere organisaties en personen riepen op tot maatregelen tegen deze situatie. In onze reactie beklemtoonden wij dat er concrete acties nodig zijn om ervoor te zorgen dat de proeven op apen overbodig worden. Het BPRC wordt gefinancierd door de overheid. Het is dus aan de Kamerleden om erop aan te dringen dat een groter deel van het geld besteed wordt aan proefdiervrij onderzoek.

Tegelijk heeft de minister van Onderwijs al eerder in 2018 het BPRC opdracht gegeven om het aantal proeven met 40 procent af te bouwen. Wij wachten het rapport van BPRC over de afbouw, dat waarschijnlijk begin 2019 verschijnt, kritisch af.

Advies aan provincie Brabant

Proefdiervrij was vorig jaar ook actief op het niveau van de provinciale politiek. De provincie Noord-Brabant organiseerde in september een expertmeeting om te onderzoeken of en hoe via regionaal beleid het aantal dierproeven teruggedrongen kan worden. Ook Proefdiervrij was voor deze bijeenkomst uitgenodigd. Wij hebben onder andere de noodzaak benadrukt om proefdiervrije innovaties te stimuleren, bijvoorbeeld met provinciale subsidies voor startups. Ook hebben we geadviseerd om proefdiervrije modellen onder de aandacht te brengen van Brabantse bedrijven, waaronder de in de provincie gevestigde farmaceutische bedrijven.

Tijdens de begrotingsbehandeling voor 2019 die later dat jaar werd gehouden, bleek dat de provincie onze adviezen ter harte heeft genomen. In de nieuwe beleidsnotitie 'Bouwstenen voor economisch beleid' wordt een passage opgenomen over het stimuleren van proefdiervrije innovatie.

EU streeft naar wereldwijd verbod op dierproeven voor cosmetica

In mei kwam er een mooi bericht uit Brussel. Het Europese Parlement nam een resolutie aan om een diplomatiek offensief te starten om dierproeven voor cosmetica in de hele wereld te laten verbieden. Dierproeven voor producten op cosmetisch gebruik zijn in Europa sinds 2014 verboden, mede als gevolg van de intensieve lobby die Proefdiervrij heeft gevoerd.

In onder meer Azië zijn dierproeven voor dergelijke producten nu nog niet verboden. Het zou fantastisch zijn als zo'n algeheel verbod er nu ook werkelijk komt.

E. Proefdiervrij en de Nederlandse samenleving

Een van onze belangrijke doelen is om kennis over en draagvlak voor proefdiervrij onderzoek te creëren in Nederland. Daarom waren we ook in 2018 actief om deze boodschap op zo veel mogelijk manieren voor het voetlicht te brengen. Ook communiceerden we veelvuldig met onze donateurs, zonder wie we ons werk niet zouden kunnen doen.

Wereldproefdierendag

Wereldproefdierendag wordt sinds 1979 jaarlijks op 24 april gehouden als wereldwijd protest tegen het gebruik van proefdieren. Ook de Verenigde Naties heeft deze dag erkend. Proefdiervrij maakte vorig jaar gebruik van deze dag om meer aandacht te vragen voor proefdieren. Immers, het is niet meer van deze tijd dat er dieren worden gebruikt in onderzoek. Door innovatief onderzoek zijn proefdieren overbodig geworden. Proefdiervrij directeur Debby Weijers: “Mensen weten meestal wel dat er muizen en ratten worden ingezet voor experimenten, maar dat ook paarden, vissen, katten, honden en cavia’s worden gebruikt is relatief onbekend. Daarom willen we op deze dag het statement maken dat dieren in onderzoek niet langer nodig zijn; het kan anders! Anno 2018 beschikken we over wetenschappelijke technologieën die proefdieren kunnen vervangen. Dit is een belangrijke boodschap, zeker op een dag als vandaag. “

4 oktober, dierendag

Een andere dag die we niet ongemerkt voorbij wilden laten gaan, was 4 oktober. Voor Werelddierendag organiseerde Proefdiervrij een speciale actie om aandacht te vragen voor de proefdieren. Want dierendag is een dag voor alle dieren. Wij vroegen onze achterban om mooie foto’s en filmpjes van dieren op Facebook te posten, met de hashtag #nietvooriederDierendag. Van de inzendingen maakten we een filmpje dat te zien was op Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn en onze website. Op Facebook en Instagram hebben we bovendien extra aandacht voor de video gevraagd. Zo lieten we op 4 oktober zien dat alle dieren onze liefde, zorg en aandacht verdienen, ook proefdieren.

Reactie op Facebook #nietvooriederDierendag:

“Fijne dierendag!!#♥ helaas zijn er genoeg dieren waar vandaag geen extra aandacht aan wordt gegeven, het dierenleed gaat gewoon door☹”

Proefdiervrij in de media

Kranten, radio en televisie bereiken een groot publiek en zijn daarom een goed platform om informatie te geven over proefdieren en de nieuwe ontwikkelingen rondom proefdiervrij onderzoek. Wij zijn blij dat er in 2018 volop aandacht was in de media voor dit onderwerp. Proefdiervrij kwam zelf aan het woord, maar er waren ook interviews met wetenschappers met wie wij samenwerken. Een overzicht:

Maart

Vetscience, het relatiemagazine van de opleiding Diergeneeskunde aan de Universiteit Utrecht, publiceert een dubbelinterview met Marja Zuidgeest, oud-directeur van Proefdiervrij, en Debby Weijers, onze nieuwe directeur. Zij vertellen over hun visie op een proefdiervrije wetenschap.

Augustus

Onderzoekster Victoria de Leeuw vertelt in de Volkskrant over haar onderzoek naar mini-hersentjes waarmee ze in de toekomst proefdieren wil vervangen. Haar onderzoek wordt medegefinancierd door Proefdiervrij.

September

De Volkskrant publiceert een interview met stamcelbioloog Hans Clevers, die mini-longen ontwikkelt in de strijd tegen COPD. Eerder ontwikkelde hij al een mini-maag, een mini-darm en een mini-lever. Deze zogenaamde organoids slaat Clevers op in de Living Biobank. Dit project is medegefinancierd door Proefdiervrij.

Oktober

De Proefdiervrij-radiospot 'Dieren in het laboratorium? Dat is niet meer van deze tijd' is gedurende een week te horen op radiozender Q-Music. De zendtijd voor deze spot kregen we cadeau van de adverteerders van de zender.

November

In Trouw verscheen een artikel over proefdiervrije innovatie naar aanleiding van de LUSH-prijs. Proefdiervrij was een van de genomineerden, en daarom sprak Trouw ook uitgebreid met onze medewerker wetenschap en innovatie. Zij vertelde over baanbrekend virusonderzoek en wiskunde als vervanger voor dierproeven.

Communicatie

Een van onze doelstellingen is het geven van informatie aan de maatschappij over zowel de inzet van proefdieren als over nieuwe proefdiervrije onderzoeksmethoden. Daarnaast willen we onze donateurs inzicht geven in onze werkwijze, doelen, successen en ook over de hobbels die we tegenkomen. In 2017 ontwikkelden we een nieuwe communicatiestrategie, die in 2018 verder aangescherpt werd – met name op het gebied van beeldmateriaal. Ook hebben we opnieuw vastgesteld wat onze belangrijkste doelgroepen zijn, zodat we onze communicatie gericht kunnen inzetten.

Website

Onze website blijft een belangrijk communicatiemiddel, waar we via nieuwsberichten en blogs van onze medewerkers het contact met onze achterban onderhouden. Een ander onderdeel van de website is het crowdfunding-platform. Hier worden ca. vier keer per jaar innovatieve projecten gepresenteerd waarvoor we een specifiek geldbedrag werven (zie ook hieronder, bij Fondsenwerving). De maandelijkse bezoekersaantallen variëren tussen ruim 3.800 en 7.725. In het kader van de nieuwe privacywetgeving AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) hebben wij onze website gecheckt en zorgen we dat deze AVG-proof is en blijft.

Social media

Proefdiervrij is actief op de social media platforms Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn. Het doel is om meer mensen bekend te maken met Proefdiervrij en de betrokkenheid te verhogen. In het eerste halfjaar van 2018 hebben we onze content marketing verder geprofessionaliseerd.

Op Instagram en LinkedIn is het aantal volgers flink gestegen omdat we hier meer zichtbaar zijn dan voorheen. Door de veranderingen in het algoritme op Facebook is Proefdiervrij echter een stuk minder zichtbaar geworden in 2018. We hebben al een aantal stappen gezet om hier verandering in te brengen, onder meer door meer gerichte berichten te posten. Ook gaan we meer de interactie met bezoekers aan met behulp van polls, stellingen en vragen. Hierdoor kregen we vorig jaar al een flink aantal nieuwe volgers.

Een overzicht van onze volgers per 31/12/2018:

Facebook: 62.029,
Twitter: 6.665,
Instagram: 943,
LinkedIn: 148

Reacties van Proefdiervrij-volgers op social media:

Over het onderzoeksproject Honden uit hartonderzoek:

“Dank je, namens alle dieren”

Over het project Astma op een chip van dr. Reinoud Gosens:

“Reinoud zet zich in voor een betere wereld en in het bijzonder een betere wereld voor dieren”

Digitale nieuwsbrief

We versturen regelmatig een digitale nieuwsbrief. Dit is een nieuwsbrief met informatie over onze projecten, feiten over proefdiervrij onderzoek en nieuwsberichten. De oplage was per eind december ca. 58.750.

Magazine

Het Proefdiervrij magazine (oplage ca. 45.000) verschijnt vier keer per jaar. In 2018 ontwikkelden we een nieuwe vormgeving voor het tijdschrift. In september 2018 verscheen het eerste nummer met een nieuwe look, die positieve reacties opleverde. Bovendien was dit september-nummer een speciale editie, die helemaal in het teken stond van onze samenwerking met de Nederlandse Brandwonden Stichting.

Webwinkel

De webshop van Proefdiervrij is uniek: hier verkopen we alleen maar door vrijwilligers gemaakte, vaak zelf ontworpen producten. De opbrengsten komen helemaal of gedeeltelijk (na aftrek van materiaalkosten) ten goede aan onze proefdiervrije projecten. Voorbeelden van de producten die we verkopen: tekeningen van huisdieren, handbeschilderde waaiers, geurzakjes en sieraden.

Fondsenwerving

Onze fondsenwerving is een belangrijk onderdeel van ons werk. Uit de opbrengsten hiervan steunen we immers innovatieve proefdiervrije projecten. Zo komen we samen met onze donateurs steeds dichterbij een proefdiervrije wetenschap. Onze fondsenwerving gebeurt via verschillende kanalen: via giftverzoeken, via ons crowdfunding-platform of via de donatiemogelijkheid op onze website en via telemarketing en straatwerving.

De inkomsten zijn licht gedaald van 2.974.171 in 2017 naar 2.549.728 in 2018. Dit wordt grotendeels verklaard door lagere inkomsten uit nalatenschappen in 2018 t.o.v. 2017. Inkomsten uit donaties en giften zijn wel gestegen (van 2.018.665 in 2017 naar 2.065.931 in 2018). Bovendien ontvingen we in 2018 vier legaten en hadden we een erfdeel in negen nalatenschappen.

Crowdfunding

In 2016 startte Proefdiervrij een crowdfunding-platform om fondsen te werven voor specifieke onderzoeksprojecten. Hieronder een overzicht van de projecten waar we in 2018 aandacht voor vroegen.

Betere bescherming ongeboren baby's

Aan het begin van 2018 ging de tweede fase van de crowdfunding-actie voor het project 'Proefdiervrij onderzoek; betere bescherming ongeboren baby's' van start. In dit project ontwikkelt onderzoeker Victoria de Leeuw (Universiteit Utrecht RIVM) een baanbrekende proefdiervrije onderzoeksmethode. In het laboratorium kweekt zij zenuwcellen gebaseerd op humane stamcellen. Hiermee kan zij de invloed van schadelijke stoffen op het ontwikkelende zenuwstelsel van ongeboren baby's onderzoeken. Met haar methode worden duizenden proefdieren gespaard én wordt nauwkeuriger aangegeven of bepaalde stoffen schadelijk zijn voor de mens.

Beelden van de website van Proefdiervrij over het project 'Betere bescherming ongeboren baby's'

Proefdiervrij slokdarmkanker-model

In maart startte de crowdfunding-campagne voor proefdiervrij onderzoek naar de behandeling van slokdarmkanker. Om slokdarmonderzoek op ratten te kunnen doen, moeten de ratten eerst een ingewikkelde operatie ondergaan die ze vaak niet overleven. Prof. Maikel Peppelenbosch (Erasmus MC) bewijst dat het anders kan. Met zijn model kan gericht gezocht worden naar medicijnen om slokdarmkanker te behandelen en zelfs te voorkomen. Het onderzoeksmodel bestaat volledig uit menselijke cellen en is helemaal proefdiervrij.

Astma-op-een-chip

In juni vroegen we aandacht voor het onderzoek van dr. Reinoud Gosens van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij combineert long- en spiercellen op een chip, om op die manier te onderzoeken hoe astma ontstaat. Tot nu toe gebeurt astmaonderzoek voornamelijk bij cavia's omdat zij benauwd kunnen worden, net als mensen. Het is echter niet mogelijk om bij deze dieren te onderzoeken hoe de benauwdheid precies ontstaat. Dat kan bij astma-op-een-chip wel.

Beelden van de website van Proefdiervrij over het project 'astma-op-een-chip'.

Proefdiervrij brandwondenonderzoek

In september stond het brandwondenonderzoek van dr. Ir. Fred Vermolen (TU Delft) centraal op ons crowdfunding-platform. Voor zijn onderzoek maakt hij gebruik van wiskundige formules om voorspellingen te doen over de complicaties van brandwonden. Hiermee kunnen nieuwe dierproeven in brandwondenonderzoek vervangen worden.

Honden uit hartonderzoek

In december startte de campagne 'Honden uit hartonderzoek', waarbij aandacht werd gevraagd voor drie onderzoeken die alle drie de inzet van honden en andere dieren bij hartonderzoek overbodig maken. Het gaat om de onderzoeken van prof. dr. Robert Passier (UTwente), prof. dr. Christine Mummery (LUMC) en dr. Twan de Vries (LUMC). Robert Passier maakt een geavanceerd 2- en 3-D hartmodel op een chip. Dit model kan proefdieren vervangen in onderzoek waar de farmaceutische industrie nu nog proefdieren gebruikt. Christine Mummery doet onderzoek naar bijwerkingen van medicijnen op 'mini-hartjes' op basis van menselijke stamcellen. Twan de Vries doet onderzoek naar ritmestoornissen op basis van menselijke hartspiercellen. De Vries heeft een methode ontwikkeld om deze cellen in grote hoeveelheden beschikbaar te maken.

Prof. Christine Mummery, LUMC

"Mijn primaire motief is het ontwikkelen van het beste medicijn. En de beste manier om een medicijn te ontwikkelen is door gebruik te maken van menselijke cellen. Dat mijn onderzoek daardoor proefdiervrij is, vind ik wel een hele mooie bijkomstigheid. Ik heb zelf een hond en heb grote empathie voor honden. Proefdiervrij onderzoek verenigt het beste van twee werelden."

Acties van sympathisanten

Ook vorig jaar waren er weer mensen die een bijzondere fondsenwervende actie speciaal voor Proefdiervrij op touw zetten.

Zo kregen Ayse, Ashley en Anniek van school de opdracht om een minionderneming te starten en daar een goed doel aan te koppelen. Zij kozen voor Proefdiervrij. De jonge ondernemers maakten dertig Beauty Bags met (proefdiervrije) cosmetica om te verkopen. De verkoop verliep heel goed: ze maakten maar liefst € 450 winst, die ze aan Proefdiervrij doneerden.

In september haalde Sonja Tepper € 900,- op Proefdiervrij. Ze bracht het geld bijeen door zich te laten sponsoren tijdens de Nijmeegse Vierdaagse. Daarnaast reisde ze stad en land af om op rommelmarkten aan haar geschonken spullen te verkopen. De donatie gaat naar de projecten 'Hartonderzoek zonder proefdieren' en 'Alzheimeronderzoek zonder proefdieren'.

Sonja Tepper, die voor Proefdiervrij de Vierdaagse liep:

"Het kan me niet snel genoeg gaan de wereld proefdiervrij te zien. Arme, arme dieren, vreselijk wat zij tegen hun wil in doormaken! En dan te weten dat de mens er beter van wordt als er juist géen dieren gebruikt worden voor onderzoek. Daar ga ik dan ook voor, daar zet ik mij voor in. Proefdiervrij!"

Ik hoop dan ook van harte dat meerdere mensen de Nijmeegse Vierdaagse willen lopen om Proefdiervrij goed onder de aandacht te brengen. Het is de plek waar emoties, waardering, meeleven gedeeld worden. Waar je kan laten zien wat jou beweegt. Ga voor een proefdiervrije wereld een betere wereld voor dier en mens."

1.4 Financieel beleid en resultaten

1.4.1 Financiële positie		
	2018	2017
	€	€
Vastgelegd op korte termijn		
Liquide middelen	1.233.707	384.997
Effecten	1.513.126	1.484.028
Vorderingen en overlopende activa	390.018	762.809
Liquiditeitssaldo	3.136.851	2.631.834
Af: kortlopende schulden en overlopende passiva	311.985	367.304
	2.824.866	2.264.530
Vastgelegd op lange termijn		
Vaste activa	433.613	480.557
Gefinancierd met beschikbare middelen	3.258.479	2.745.087

Tabel 1 Financiële positie Proefdiervrij 2017 en 2018

1.4.2 Resultaat

Samengevat zien de resultaten over 2018 en 2017 er als volgt uit:

	Realisatie'18		Realisatie'17	
	€	%	€	%
<u>BATEN</u>				
Baten van particulieren	2.577.449	99,49	2.967.589	99,74
Baten van bedrijven	5.135	0,20	6.582	0,22
Baten van verbonden (int.) organisaties	7.000	0,27	0	0
Totaal geworven baten	2.589.584		2.974.171	
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	984	0,04	1.258	0,04
Totaal baten	2.590.568	100	2.975.429	100
<u>LASTEN</u>				
Besteed aan doelstellingen				
~ Fonds Proefdierrijke onderzoek	284.539	14,02	757.041	29,13
~ Overige modules	148.874	7,33	158.355	6,09
~ Publiekscommunicatie	719.975	35,47	788.273	30,34
~ Communicatie donateurs	229.577	11,31	273.262	10,52
Totaal besteed aan doelstellingen	1.382.965	68,14	1.976.931	76,08
Wervingskosten	564.980	27,84	549.933	21,16
Kosten beheer en administratie	81.795	4,03	71.661	2,76
Totaal Lasten	2.029.740	100	2.598.524	100
Saldo voor financiële baten en lasten	560.828		376.905	
financiële baten en lasten	-47.437		7.411	
Saldo van baten en lasten	513.391		384.316	

Tabel 2 Resultaatrekening, baten en lasten 2017 en 2018

1.4.3 Kengetallen

	<i>realisatie</i> <u>2018</u>	<i>begroot</i> <u>2018</u>	<i>realisatie</i> <u>2017</u>
<i>Bestedingspercentage baten</i> Totaal bestedingen doelstelling uitgedrukt in een percentage van de totale baten.	53,38%	76,30%	66,44%
<i>Doelbestedingspercentage lasten</i> Totaal bestedingen doelstelling uitgedrukt in een percentage van de totale lasten.	68,13%	77,26%	76,08%
<i>Percentage wervingskosten</i> Wervingskosten uitgedrukt in een percentage van som van geworven baten.	21,82%	19,45%	18,49%
<i>Norm kostenbeheer en administratie</i> Kosten beheer en administratie uitgedrukt in een percentage van de totale lasten	4,03%	3,04%	2,76%

1.4.4 Beleid kosten en methoden van fondsenwerving

Het proefdierenissue is een gevoelig maatschappelijk thema waar vaak veel emoties bij komen kijken. Proefdiervrij richt zich hoofdzakelijk op de mogelijkheden van proefdiervrije innovatie, het opbouwen van samenwerkingen en een positieve benadering. Toch is ook het informeren over het probleem, de dierproef, van essentieel belang om de waarde van de oplossing in te zien. Dit heeft consequenties voor de fondsenwerving. Belangrijk is dat ook daar voldoende aandacht is voor informatieverstrekking, zodat mensen een juist beeld krijgen van onze organisatie. Aangezien fondsenwerving steeds vaker in een-op-een-communicatie vorm krijgt, is het des te belangrijker dat alle gesprekken positief eindigen, ook de gesprekken die niet tot een donatie leiden. Alle gesprekken dragen immers bij aan onze voorlichtende taak. Vandaar dat Proefdiervrij 50% op het budget voorlichting verantwoordt. Onder de kosten die volledig onder 'Wervingskosten' worden verantwoord, vallen o.a.: bankkosten, kosten drukken combola's en de kosten van het relatiesysteem. Het relatiesysteem wordt voor 50% ten laste van het fondsenwervingsbudget verantwoord. De drukkosten ten behoeve van het magazine komen voor 20% ten laste van het fondsenwervingsbudget.

1.4.5 Beleid met betrekking tot omvang en functie van reserves en fondsen

Voor de dekking van risico's op korte termijn wordt een continuïteitsreserve aangehouden van 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Daaronder wordt verstaan: kosten eigen medewerkers, huisvestingskosten, kantoor- en administratiekosten, bestuurskosten en wervingskosten.

Om schommelingen in de inkomsten uit nalatenschappen en beleggingen op te vangen, wordt een bestemmingsreserve van € 500.000 aangehouden. Voor reserves die vastliggen in materiële vaste activa wordt een reservefinanciering activa aangehouden. Deze reserve muteert met de investeringen, afschrijvingen en eventuele herwaarderingen van de materiële vaste activa.

De opbrengsten van de instandhoudingsreserve zijn noodzakelijk voor het realiseren van de doelstellingen op de lange termijn. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de instandhouding van de financiering van onderzoek met proefdiervrije methoden.

Jaarlijks doet Proefdiervrij vier giftverzoeken met een specifieke bestemming. Deze worden verantwoord onder bestemmingsfondsen. Andere giften met een specifieke bestemming worden eveneens hier verantwoord.

1.4.6 Beleggingsbeleid

Proefdiervrij belegt in aandelen en obligaties, waarbij we verantwoord rendement en risico als uitgangspunten hebben. Ons beleid ten aanzien van dierproeven is strikt: bedrijven die zelf dierproeven doen of laten doen, zijn uitgesloten, ook als deze proeven gebaseerd zijn op een wettelijke verplichting. Ook beleggen we niet in dier-, milieu- of mensonvriendelijke fondsen. Onder deze randvoorwaarden is het belegd vermogen ondergebracht bij Triodos Bank. De afgelopen jaren vielen de beleggingsresultaten tegen (in 2017 een saldo financiële baten en lasten van 7.411 euro), wat mede de reden is geweest dat Proefdiervrij ervoor heeft gekozen een nieuw contract af te sluiten vanaf 2018. Hierbij is het risicoprofiel voor de beleggingen aangepast van ‘defensief’ naar ‘neutraal’. De beleggingsdoelstelling is vermogensbehoud, met een doelvermogen van € 1.500.000 in 2032. Ieder kwartaal ontvangt Proefdiervrij een rapportage van de beleggingen van Triodos.

Om een nog betere spreiding van risico te bewerkstelligen is in 2001 een kantoorpand aangekocht (dit is ons huidige kantoor). Hiermee is € 650.000 belegd in vastgoed, een risicomijdende en goed renderende investering, zoals in de afgelopen jaren is gebleken. Dit heeft tevens als voordeel dat geen geld meer hoeft worden uitgetrokken voor de huur van kantoorruimte.

1.4.7 Analyse Baten en Lasten

Proefdiervrij heeft een robuuste basis van maandelijkse particuliere donaties. Van de totale baten van particulieren gaat 87 procent via een maandelijkse incasso. Het overige komt van overschrijvingen van particulieren. De realisatie 2018 is licht beter dan in 2017 en vertoont over de jaren heen een stijgende trend. Voor deze baten hebben zich in 2018 geen bijzondere baten voor gedaan. Voor de lasten geldt ook dat daar geen bijzonderheden te melden zijn. Voor wat betreft de nalatenschappen wordt rekening gehouden met een vijfjarig gemiddelde. Dit ter voorkoming van hoge of lage uitschieters van de baten. Voor 2018 heeft zich geen opvallende eenmalige afwijking voor gedaan die het resultaat significant beïnvloed.

1.5 Governance

1.5.1 Samenstelling bestuur en toezichhoudend orgaan

Algemeen directeur en bestuurslid per 31 december 2018:

Mevrouw D. Weijers

Naam lid	Portefeuille RvT	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
Mevrouw H. Leenen	Communicatie en Marketing	Teamleider Corporate Marketing Staatsbosbeheer	n.v.t.
De heer E. Hilders	Financiën en Vermogensbeheer, voorzitter	Eigenaar Sjaak Adviseurs	Commissaris bij Money Brothers BV
De heer T. De Cock Buning	Wetenschap	Professor (emerit.) Vrije Universiteit van Amsterdam	Voorzitter stichtingsbestuur ITON Instituut voor toegepaste neuro-wetenschappen) postacademisch translatie onderwijs op het gebied van de neurowetenschappen. Lid bestuur Stichting Bouwstenen voor Dierenbescherming: Wetenschappelijk (dierenwelzijn) adviseur. DCB-advies (zzp) Consult en Advies op het gebied van maatschappelijke vraagstukken. -Member Advisory board EU concerted action Fit4Food. -Examiner Master public health (Koninklijk Instituut voor de Tropen) KNAW-adviesgroep verkenning Transitie Proefdiervrije Innovatie: fundamenteel neuro-wetenschappelijk onderzoek. EU-FIT4FOOD member advisory board
Mevrouw M. Smid-Bakker	Communicatie en PR	Strategisch communicatieadviseur	n.v.t.
Mevrouw E. Veenstra	Personeel en organisatie	HR-adviseur De Dierenbescherming	n.v.t.

Tabel 3 Overzicht samenstelling Raad van Toezicht

1.5.2 Taak en werkwijze van directie en Raad van Toezicht

De directie bestaat uit één lid, die belast is met het bestuur van de stichting en het stichtingsbureau.

De RvT heeft een toezichthoudende taak. Daarnaast heeft de RvT een belangrijke klankbordfunctie voor de directie en geeft derhalve gevraagd (en ongevraagd) adviezen.

1.5.3 Bezoldigings- en vergoedingenbeleid

De directeur wordt conform de richtlijn van de Goede Doelen Nederland bezoldigd. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Stichting AVS Proefdiervrij de Regeling beloning directeuren van goededoelen-organisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De RvT ontvangt als zodanig geen bezoldiging. Een redelijke vergoeding voor de door hen ten behoeve van Proefdiervrij gemaakte kosten wordt op declaratiebasis verstrekt. Salariëring van medewerkers gebeurt naar analogie van de overheidsschalen vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken.

1.5.4 Wijze van benoemen en zittingsduur van directie en Raad van Toezicht

De benoeming van directieleden gebeurt door de RvT, voor onbepaalde tijd.

De leden van de RvT worden benoemd voor een periode van vier jaar.

1.5.5 Verslag toezichthoudend orgaan

De RvT heeft in 2018 vijf keer vergaderd, iedere keer in aanwezigheid van de directie. Onderwerpen die tijdens de vergaderingen aan de orde geweest zijn:

- wisseling van directie
- goedkeuring van de jaarstukken 2017
- personeelszaken
- evaluatie van RvT en directie
- voortgang uitvoering jaarplan en groeiplan 2015-2020
- evaluatie financiële positie
- ontwikkelingen van een nieuwe communicatiestrategie incl. beeldstrategie
- start ontwikkeling groeiplan 2020-2025
- strategieontwikkeling op beleid
- besteding projectgelden

Tussentijds is de RvT door de directie maandelijks geïnformeerd over de uitvoering van het jaarplan. Tenminste een keer per kwartaal kreeg de RvT een financiële rapportage met toelichting over afwijkingen van de begroting. Daarnaast hadden de leden van de RvT onderling contact over onderwerpen en stonden zij de directie gevraagd en ongevraagd bij.

Voor de leden van de RvT geldt de volgende profielschets:

- staat volledig achter de doelstelling van Proefdiervrij
- globaal inzicht in alle voor de stichting relevante beleidsterreinen
- inzicht in de voor de stichting relevante omgevingsfactoren en vermogen dit te vertalen naar de strategie van de stichting
- heeft een langdurige en brede ervaring in het aandachtgebied waarvoor persoon is aangetrokken;
- heeft actuele kennis van het aandachtgebied waarvoor persoon is aangetrokken;
- heeft een relevant en uitgebreid netwerk in haar/zijn aandachtsgebied;
- besluitvaardigheid en adviesvaardigheid
- integriteit

De aandachtsgebieden zijn:

- communicatie, in brede zin van het woord, zowel marketing als pr
- personeel en organisatie
- financieel administratief/accounting en vermogensbeheer
- wetenschap en innovatie

1.5.6 Gedragscode en richtlijn

Stichting Proefdiervrij kijkt verder dan haar eigen doelstelling. Zij wil zich gedragen als een maatschappelijke bewuste en verantwoordelijke organisatie. Daartoe heeft Proefdiervrij onder andere een Beleggingsstatuut, waarin is vastgelegd dat, naast het feit dat Proefdiervrij geen belangen wil hebben in bedrijven die betrokken zijn bij dierproeven, ook aan de principes van People, Planet, Profit wordt voldaan. In de omgang met het publiek onderschrijft Proefdiervrij de richtlijnen en gedragscodes van de DDMA (Data Driven Marketing Association), o.a. over privacy, telemarketing en social media. Als lid van Goede Doelen Nederland houdt Proefdiervrij zich aan de richtlijnen ten aanzien van zaken als kostenverdeling, directiebeloning, straatwerving en het bel-me-niet-register. Verder heeft Proefdiervrij het CBF-keurmerk (de Erkenning) en de ANBI-status, hetgeen verplichtingen ten aanzien van verslaglegging en verantwoording met zich meebrengt.

1.5.7 Databeveiligingsbeleid

Stichting Proefdiervrij handelt ten allen tijden in overeenstemming met de AVG. Tevens is dit een voorwaarde voor alle partners waarmee wordt samengewerkt. Er zijn verwerkersovereenkomsten afgesloten met alle leveranciers van diensten. Bestanden worden uitgewisseld via een eigen ftp-server. Wij werken via een Cloud toepassing waarbij inloggen alleen kan via een ID en wachtwoord. Er worden dagelijks back-ups gemaakt. Er is een gast account voor wifi aangemaakt. Alle medewerkers zijn zich bewust van de AVG. Onze relatiesysteem is door de leverancier aangepast en AVG-proof gemaakt. Stichting Proefdiervrij is zich bewust van de risico en rechten en plichten voortvloeiende uit de AVG en handelt dienovereenkomstig.

1.6 Verwachte gang van zaken

Proefdiervrij heeft in haar groeiplan (2015-2020) als doel gesteld dat in 2020 proefdiervrij onderzoek de norm is. Om dit te bereiken heeft Proefdiervrij de volgende drieslag qua strategie uitgewerkt:

1.6.1 Strategie Wetenschap en innovatie

Onze boodschap naar de wetenschappelijke gemeenschap is dat wetenschap zonder proefdieren de norm is geworden in 2020. In dat jaar heeft Proefdiervrij een wetenschappelijke community tot stand gebracht waarin alle geledingen met elkaar samenwerken aan verdere realisering van een wetenschap zonder proefdieren. Daarbij is van belang dat de hele keten betrokken wordt: van fundamenteel onderzoek tot aan het vermarkten van proefdiervrije modellen. 2020 komt steeds dichterbij, waarbij we zien dat onze community steeds groter wordt. In 2018 zijn opnieuw veel samenwerkingen opgebouwd en wordt gewerkt aan een strategie om meer proefdiervrije modellen te vermarkten.

1.6.2 Strategie Communicatie

Communicatie met publiek en betrokken achterban ondersteunt ons streven dat in 2020 proefdiervrij onderzoek de norm is. Tot 2020 werken wij aan een maatschappelijke én wetenschappelijke beweging die zich inzet voor een wetenschap zonder proefdieren. In onze communicatie informeren wij doelgroepen over de mogelijkheden die proefdiervrije innovaties bieden en laten we zien dat het anders kan.

Wij blijven onze huidige achterban van de hoger opgeleide vrouw tussen 30 en 50 onderhouden. Daarnaast gaan we ook andere doelgroepen aanboren, doelgroepen die vanuit principes als duurzaamheid en maatschappelijke verantwoording interesse hebben in Proefdiervrij. In onze communicatie (online en offline) is het van belang dat we de huidige achterban vasthouden en daarnaast nieuwe doelgroepen aanspreken. We zetten in op een balans tussen liefde voor het dier en het enthousiasme over de mogelijkheden die proefdiervrij onderzoek biedt. Hierbij is het belangrijk de persoon achter de wetenschap te laten zien; onderzoekers leggen in video's en interviews zelf uit waarom hun onderzoek belangrijk is en impact heeft op het vervangen van proeven op dieren.

In alle gevallen communiceren wij in lijn met de kernwaarden van Proefdiervrij:

- omdenken (innovatief, vernieuwend, nieuwsgierig, onderzoekend)
- oplossingsgericht: (resultaatgericht, effectief, kansen zien, flexibel)
- optimistisch/ Energiek (doorzetten, stelling durven nemen)
- verbinder/ verbinding (menselijk, betrouwbaar, transparant, toegewijd)

1.6.3 Fondsenwervingsplan

Het is belangrijk dat ook fondsenwerving vanuit de communicatiestrategie wordt benaderd. Het grootste aandachtspunt bij het beoordelen van nieuwe campagnes is; het verleggen van de strategie van 'push' naar 'pull'. Ook hier geldt dat we een beweging tot stand brengen. We creëren een beweging waar energie en optimisme in zit. We gaan niet aan partijen trekken om ze mee te laten doen, ze moeten zelf naar ons toekomen uit interesse of enthousiasme.

Wij blijven ons richten op de bestaande achterban en willen die uitbreiden met de nieuwe doelgroepen. Tot en met 2020 gaat Proefdiervrij uit van een bescheiden groei van de eigen inkomsten. Wij zien onszelf vooral als gangmaker, verbinder, signaleerder. Meer een spin in het web dan het draaipunt waar het geld voor proefdiervrij onderzoek binnenkomt en dat het geld weer verdeelt. Vooral in de laatste fase van uitvoering van het groeiplan zetten we onszelf steeds meer als inhoudelijk partner neer- echt een spin in het web. Bovenstaande leidt tot een bescheiden financieringsbehoefte die gedekt moet worden uit de baten van particulieren.

1.6.4 Begroting 2019

	Begroting 2019
BATEN	
	€
Baten van particulieren	2.224.000
Baten bedrijven	5.000
Baten loterijorganisaties	0
Baten uit subsidies overheden	0
Baten verbonden organisaties	0
Giften AVS	0
Nalatenschappen	275.000
Nalatenschappen AVS	180.000
Crowdfunding	10.000
Totaal geworven baten	2.694.000
Baten producten en diensten	400
Totaal Baten	2.694.400
LASTEN	
Besteed aan doelstellingen	
~ Fonds proefdiervrij onderzoek	1.210.400
~ Overige modules	455.200
~ Publiekscommunicatie	730.300
~ Communicatie donateurs	332.800
Totaal besteed aan doelstelling	2.728.700
Wervingskosten	575.100
Kosten beheer en administratie	80.600
Totaal Lasten	3.384.400
Saldo voor financiële baten en lasten	-690.000
Saldo financiële baten en lasten	65.000
Saldo van baten en lasten	-625.000

Tabel 4 Begroting 2019

2. JAARREKENING 2018

2.1 Balans per 31 december 2018			
(na resultaatbestemming)			
ACTIVA			
<u>Vaste activa</u>		2018	2017
		€	€
Materiële vaste activa	2.7.1 Materiële Vaste activa	418.816	480.557
Immateriële vaste activa	2.7.1 Materiële Vaste activa	14.797	0
<u>Vlottende activa</u>			
Effecten	2.7.2 Effecten	1.513.126	1.484.028
Vorderingen en activa	2.7.3 Vorderingen en activa	390.018	762.809
Liquide middelen	2.7.4 Liquide middelen	1.233.707	384.997
TOTAAL ACTIVA		3.570.464	3.112.391
PASSIVA			
Reserves en fondsen			
Reserves	2.7.5 Reserves en fondsen		
Continuïteitsreserve		1.000.000	1.000.000
Bestemmingsreserve		500.000	500.000
Reserve financiering activa		433.613	480.558
Instandhoudingsreserve		722.577	747.446
Bestemmingsreserve Projecten		600.000	0
		3.256.190	2.728.004
Fondsen			
Bestemmingsfondsen	2.7.6 Bestemmingsfondsen	2.288	17.083
		3.258.478	2.745.087
Kortlopende schulden			
Overige schulden en nog te betalen	2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	311.985	367.304
TOTAAL PASSIVA		3.570.464	3.112.391

Tabel 5 Balans per 31 december 2018 na resultaatbestemming

2.2 Staat van baten en lasten

		Realisatie'18	Begroting'18	Realisatie'17
		€	€	€
<u>BATEN</u>				
Baten van particulieren	2.8.1	2.577.449	2.610.000	2.967.589
Baten van bedrijven		5.135	5.000	6.582
Baten van verbonden (int.) organisaties		7.000	0	0
Totaal geworven baten		2.589.584	2.615.000	2.974.171
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	2.8.2	984	500	1.258
Totaal baten		2.590.568	2.615.500	2.975.429
<u>LASTEN</u>				
Besteed aan doelstellingen				
~ Fonds Proefdiervrij onderzoek		284.539	761.260	757.041
~ Overige Modules		148.874	319.270	158.355
~ Publiekscommunicatie		719.975	618.590	788.273
~ Communicatie Donateurs		229.577	296.600	273.262
Totaal besteed aan doelstellingen		1.382.965	1.995.720	1.976.931
Wervingskosten		564.980	508.640	549.933
Kosten beheer en administratie		81.795	78.640	71.661
Totaal lasten		2.029.740	2.583.000	2.598.524
Saldo voor financiële baten en lasten				
financiële baten en lasten	2.8.3	-47.437	90.000	7.411
Saldo van baten en lasten		513.391	122.500	384.316

Tabel 6 Staat van baten en lasten 2017 en 2018

2.3 Resultaatbestemming

		Realisatie'18	Realisatie'17
Instandhoudingsreserve		-24.869	460.123
Bestemmingsreserve Projecten		600.000	0
Reserve financiering activa		-46.945	-55.622
Bestemmingsfondsen		-14.795	-20.185
Saldo van baten en lasten		513.391	384.316

Tabel 7 Resultaatbestemming 2017 en 2018

2.4 Overzicht lastenverdeling

		BELEID		COMMUNICATIE			Werving baten	Beheer en administratie	Totaal 2018	Begroot 2018	Realisatie 2017
		Fonds Proefdiervrij Onderzoek	Overige modules	Publieks-campagne	Publieks-communicatie	Communicatie donateurs					
Verstreckte (project)bijdragen	2.9.1 Verstreckte (project)bijdragen	155.518	-	-	-	-	-	-	155.518	600.000	625.000
Communicatiekosten	2.9.2 Communicatiekosten	-	65.390	-	530.238	123.324	504.264	-	1.223.215	1.220.000	1.243.158
Personeelskosten	2.9.3 Personeelskosten	100.695	65.155	-	148.080	82.925	47.386	47.386	491.626	578.000	558.323
Huisvestingskosten	2.9.4 Huisvestingskosten	3.333	2.156	-	4.901	2.745	1.568	1.568	16.271	16.000	16.820
Kantoorkosten	2.9.5 Kantoorkosten	13.802	8.931	-	20.297	11.367	6.495	6.495	67.387	86.000	80.388
Algemene kosten	2.9.6 Algemene kosten							21.079	21.079	20.000	17.290
Afschrijvingen	2.9.7 Afschrijvingen	11.192	7.242	-	16.459	9.217	5.267	5.267	54.643	73.000	57.545
Totaal lasten		284.539	148.874	-	719.975	229.577	564.980	81.795	2.029.739	2.593.000	2.598.524
Gemiddeld aantal fte's 2018		1,74	1,10	0,00	2,45	1,34	0,63	0,63	7,90		
Gemiddeld aantal fte's 2017		1,70	1,10	0,00	2,90	1,80	0,70	0,70			8,90
Doelbestedingspercentage van de baten:											
Bestedingen aan doelstellingen/totale baten									53,38%	76,30%	66,44%
Doelbestedingspercentage van de lasten:											
Bestedingen aan doelstellingen/totale lasten									68,13%	77,26%	76,08%
Percentage wervingskosten:											
Wervingskosten/som van geworven baten									21,82%	19,45%	18,94%
Norm kostenbeheer en administratie:											
Kosten beheer en administratie/totale lasten									4,03%	3,04%	2,76%

Tabel 8 Lastenverdeling beleid, communicatie, fondsenwerving: Proefdiervrij verantwoordt 50% op het budget voorlichting. Onder de kosten die volledig onder 'Werving baten' worden verantwoord, vallen o.a.: bankkosten, kosten drukken combola's en de kosten van het relatiesysteem. Het relatiesysteem wordt voor 50% ten laste van het fondsenwervingsbudget verantwoord. De drukkosten ten behoeve van het magazine komen voor 20% ten laste van het fondsenwervingsbudget.

2.5 Kasstroomoverzicht

	2018	2017
Kasstroom uit activiteiten	€	€
Totaal Baten	2.590.568	2.975.429
Totaal Lasten	2.029.740	2.598.524
Exploitatieresultaat	560.828	376.905
Afschrijvingen	54.643	57.545
Financiële baten en lasten	-47.437	7.411
Ongerealiseerd koersresultaat	60.467	23.246
Cash-flow	628.501	465.107
<i>Mutaties in:</i>		
Vorderingen en activa	372.719	-540.349
Kortlopende schulden	-55.319	12.145
	317.472	-528.204
Totaal kasstroom uit activiteiten	945.901	-63.097
Kasstroom uit investeringen		
Investerings materiële vaste activa	-7.697	-1.922
Investerings in beleggingen	-1.189.197	-107.317
Verkopen van beleggingen	1.099.703	169.077
Totaal kasstroom investeringen	-97.191	59.838
Totaal kasstroom	848.710	-3.259
Beginsaldo Liquide middelen	384.997	388.256
Totaal Kasstroom	848.710	-3.259
Eindsaldo liquide middelen	1.233.707	384.997

Tabel 9 Kasstroomoverzicht

2.6 Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

2.6.1 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld op basis Richtlijn 650 voor “Richtlijn Fondsenwervende organisaties” van de Raad voor de jaarverslaglegging. Doel van deze richtlijn is inzicht te geven in de kosten van de organisatie en besteding van de gelden in relatie tot het doel waarvoor die fondsen bijeengebracht zijn. De jaarrekening is opgesteld in euro's. In de consolidatie zijn betrokken de Stichting AVS Proefdiervrij en de Anti-Vivisectie Stichting.

2.6.1.2 Vergelijkende cijfers

De cijfers over 2017 zijn waar relevant aangepast om vergelijkbaarheid met het verslagjaar mogelijk te maken.

2.6.2 Algemene grondslagen van waardering

Bij het opstellen van de jaarrekening is de Richtlijn Fondsenwervende organisaties gevolgd. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs.

2.6.3 Materiële vaste activa

Waardering van de materiële vaste activa vindt plaats tegen aanschafwaarde, verminderd met lineaire afschrijvingen welke zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

De afschrijvingspercentages zijn als volgt:

Pand	4%
Inrichting	20%
Inrichting kantoor	20%
Kantoormachines (hardware)	33%
Software	33%

2.6.4 Effecten

Aandelen en obligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. Gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten op ter beurze genoteerde aandelen worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

2.6.5 Reserves en fondsen

Reserves betreffen gelden ter vrije besteding van de stichting. Door het bestuur kunnen doelreserves worden aangehouden voor aanwending aan een specifiek doel.

Fondsen betreffen gelden die besteed moeten worden in het kader voor de doelstelling waarvoor deze ter beschikking zijn gesteld. Dit betreft het niet bestede deel van toegekende donaties en andere fondsen.

2.6.6 Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs; waardering geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

Subsidieverplichtingen zijn opgenomen op basis van een besluit ter zake, welke schriftelijk is kenbaar gemaakt aan de ontvanger van de subsidie.

2.6.7 Algemene grondslagen van resultaatbepaling

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de baten en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

2.6.8 Baten

De baten zijn gevormd door alle aan het verslagjaar toe te rekenen opbrengsten.

Nalatenschappen worden opgenomen in het verslagjaar waarin de omvang van de nalatenschap betrouwbaar kan worden vastgesteld. Voorschotten worden verantwoord in het boekjaar waarin zij worden ontvangen.

Giften in natura worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

2.6.9 Lasten

Financiële baten en lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -lasten.

2.6.10 Personeelsbeloning

Salarissen en sociale lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarin deze verschuldigd zijn, in overeenstemming met de arbeidsovereenkomsten.

2.6.11 Kostentoe rekening

De verstrekte projectbijdragen worden honderd procent toegerekend aan Fonds Proefdiervrij Onderzoek. De algemene kosten worden voor honderd procent toegerekend aan beheer en administratie. De communicatiekosten worden verdeeld over de lastencategorieën Beleid, Communicatie en werving baten.

Jaarlijks worden de personeelsleden op basis van een planning verdeeld over de doelstellingen en de overige lasten.

Bij de verdeling is uitgegaan van de volgende verdeling van fte's (gemiddeld):

	Fte's 2018	fte's 2017
Fonds Proefdiervrij onderzoek	1,74	1,70
Overige modules	1,10	1,10
Publiekscommunicatie	2,45	2,90
Communicatie Donateurs	1,34	1,80
Fondsenwerving	0,63	0,70
Beheer en administratie	<u>0,63</u>	<u>0,70</u>
Totaal	7,90	8,90

De norm voor kosten van beheer en administratie is gesteld op 3,5%.

2.7 Toelichting op de balans

2.7.1 Materiële Vaste activa						
Stand per 1 januari 2018	Pand	Onderhoud	Software	Website	Hardware	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Aanschaf	683.250	128.759	22.520	65.405	1.922	901.856
Cumulatieve afschrijvingen	-273.300	-96.351	-22.520	-28.807	-320	-421.298
	409.950	32.408	0	36.598	1.602	480.558
Mutaties boekjaar 2018						
Aanschaf 2018	0	6.898	0	0	799	7.697
Af: Afschrijvingen 2018	-27.330	-4.626	0	-21.802	-885	-54.642
	-27.330	2.272	0	-21.802	-86	-46.945
Stand per 31 december 2018						
Aanschaf	683.250	135.657	0	65.405	2.721	887.033
Cumulatieve afschrijvingen	-300.630	-100.977	0	-50.609	-1.205	-453.420
	382.620	34.680	0	14.796	1.516	433.613
De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages: Pand 4%, onderhoud 20% en Software/website 33%. De materiële vaste activa worden ingezet in het kader van de bedrijfsvoering.						

Tabel 10 toelichting op de balans: Materiele vaste activa

2.7.2 Effecten				
Het verloop van de beleggingen kan als volgt worden weergegeven:				
	Aandelen	Obligaties	Totaal	
	€	€	€	
Saldo 1 januari 2018	531.168	952.860	1.484.028	
Aankopen	547.446	641.751	1.189.197	
Verkopen en uitlotingen	-262.783	-836.920	-1.099.703	
Koersresultaten	-49.717	-10.680	-60.397	
Saldo 31 december 2018	766.114	747.011	1.513.125	
De opbouw van de post beleggingen ultimo boekjaar is als volgt:				
	2018	%	2017	%
Aandelen	766.114	50,6%	531.168	35,8%
Obligaties	747.011	49,4%	952.860	64,2%
	1.513.125	100%	1.484.028	100%

Tabel 11 Toelichting op de balans: Effecten

2.7.3 Vorderingen en activa		
	2018	2017
	€	€
Rente Obligaties	7.905	16.752
Te ontvangen nalatenschappen	324.198	186.928
Te ontvangen nalatenschappen AVS	50.823	554.000
Debiteuren	5.292	3.315
Te ontvangen bedragen	0	0
Overige vorderingen	0	857
Kruisposten	0	0
Voorraad verkoopartikelen	1.801	957
Saldo 31 december 2018	390.018	762.809

Tabel 12 Toelichting op de balans; Vorderingen en activa

2.7.4 Liquide middelen		
	2018	2017
	€	€
Kas	729	591
ING Bank	18.888	7.825
Triodos	788.079	340.757
Bank AVS	426.011	35.824
Saldo 31 december 2018	1.233.707	384.997
De liquide middelen zijn vrij opneembaar		

Tabel 13 Toelichting op de balans; Liquide middelen

2.7.5 Reserves en fondsen		
	2018	2017
Continuïteitsreserve	€	€
saldo per 1 januari	1.000.000	1.000.000
Mutatie volgens resultaatbestemming	0	0
Saldo 31 december 2018	1.000.000	1.000.000
Voor dekking van risico's op korte termijn wordt een continuïteitsreserve aangehouden van 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Daaronder wordt verstaan de kosten van eigen medewerkers, huisvestingskosten, kantoor- en administratiekosten, bestuurskosten en wervingskosten.		
Bestemmingsreserve	€	€
Saldo per 1 januari	500.000	500.000
Mutatie volgens resultaatbestemming	0	0
Saldo 31 december	500.000	500.000
Om schommelingen in de inkomsten uit nalatenschappen en beleggingen op te vangen, wordt een bestemmingsreserve van € 500.000 aangehouden.		
Reserve financiering activa	€	€
Saldo per 1 januari	480.558	536.180
Mutatie volgens resultaatbestemming	-46.945	-55.622
Saldo per 31 december	433.613	480.558
Instandhoudingsreserve	€	€
Saldo per 1 januari	747.446	287.323
Mutatie volgens resultaatbestemming	-24.869	460.123
Saldo per 31 december	722.577	747.446
De instandhoudingsreserve wordt aangehouden om de realisatie van de doelstellingen op lange termijn te waarborgen.		
Bestemmingsreserve Projecten	€	€
Saldo per 1 januari	0	0
Mutatie volgens resultaatbestemming	600.000	0
Saldo per 31 december	600.000	0

Tabel 14 Toelichting op de balans; Reserves en fondsen

2.7.6 Bestemmingsfondsen	Saldo per 01-01- 2018	Ontvangen	Bestedingen	Saldo per 31-12-2018
	€	€	€	€
11.02 Leskist studenten en 13.04 plastinaten project	17.083	10	14.805	2.288
15.03 en 16.03 Living Biobank	0	320	320	0
17.03 Leververvetting	0	120	120	0
17.04 Van Zonneveld	0	15	15	0
17.05 Virusonderzoek	0	1.143	1.143	0
18.01 Slokdarmmodel	0	50.469	50.469	0
18.02 Astma-onderzoek	0	28.058	28.058	0
18.03 Brandwonden	0	28.964	28.964	0
18.04 Honden uit hartonderzoek- Passier	0	10.951	10.951	0
18.05 Honden uit hartonderzoek-Mummery	0	10.951	10.951	0
18.06 Honden uit hartonderzoek-De Vries	0	10.951	10.951	0
	17.083	141.953	156.748	2.288

Tabel 15 Toelichting op de balans; Bestemmingsfondsen

2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	2018	2017
	€	€
Loonheffing	12.086	3.200
Verlofdagen	27.907	20.851
Accountantskosten	7.000	7.000
Beheerkosten/Bankkosten Triodos	0	0
Vaste bijdragen	0	0
Vooruit ontvangen bedragen	37.600	37.600
Crediteuren	148.256	298.571
Overige schulden en nog te betalen	79.136	0
Kruisposten	0	82
Betalingen onderweg	0	0
Saldo 31 december 2018	311.985	367.304

Tabel 16 Toelichting op de balans; Overige schulden en nog te betalen

2.8 Toelichting op de baten

2.8.1 Baten van particulieren			
	Realisatie'18	Begroting'18	Realisatie'17
	€	€	€
Donaties en giften	2.058.930	1.850.000	2.018.665
Nalatenschappen PDV	446.509	240.000	264.780
Nalatenschappen AVS	72.009	200.000	684.144
Overige baten eigen fondswerving	0	0	0
	2.577.449	2.290.000	2.967.589

Tabel 17 Toelichting op de baten; baten van particulieren

2.8.2 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten			
	Realisatie'18	Begroting'18	Realisatie'17
	€	€	€
Verkoopartikelen			
Netto-omzet	664	1.000	1.275
Af: Kostprijs	-276	500	-17
Af: Afboeken oude voorraad	596		0
Bruto winst	984	1.500	1.258

Tabel 18 Toelichting op de baten; Baten als tegenprestatie voor levering producten en/of diensten

2.8.3 Financiële baten en lasten			
	Realisatie'18	Begroting'18	Realisatie'17
	€	€	€
Rente	15.718		29.587
Dividend	11.972		7.811
Gerealiseerde koersresultaten	-3.468		-2.850
Ongerealiseerde koersresultaten aandelen	-51.896		-17.483
Kosten beleggingen	-19.764		-9.654
	-47.437	100.000	7.411

Tabel 19 Toelichting op de baten; Financiële baten en lasten

Verschillenanalyse baten ten opzichte van de begroting

Baten van particulieren

Dit jaar is op de post 'donaties en giften' meer binnengekomen dan begroot en iets meer dan 2017. Dit is een gevolg van de werving van nieuwe donateurs.

Nalatenschappen

Bij Proefdiervrij is op deze post meer binnengekomen dan het voortschrijdende vijf jaar gemiddelde. De inkomsten uit erfenissen in 2018 bij de AVS zijn minder dan het voortschrijdende vijf jaar gemiddelde. Voor 2019 worden nieuwe activiteiten gestart op vergroten van het aandeel schenken en nalaten.

2.9 Toelichting lasten

2.9.1 Verstrekte (project)bijdragen			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
ZonMw	0		600.000
TNO	25.000		25.000
Overige fonds proefdiervrij onderzoek	130.518		0
	155.518	600.000	625.000

Tabel 19 Toelichting op de lastenverdeling; Fonds Proefdiervrij Onderzoek

2.9.2 Communicatiekosten			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Mediakosten	9.066		12.919
Telefoondiensten/door to door	865.687		857.511
Diverse wervingscampagnes	8.860		9.619
Druk- ontwerp- en advieskosten	12.503		30.233
Informatie aan donateurs	101.605		148.554
Internet/Sociale Media	71.638		70.119
Diverse projecten waaronder dierdonorcodicil	65.390		72.917
Kosten betalingsverkeer	43.731		21.131
Overige fondsenwerving (crowdfunding)	-		-
Overige kosten	44.736		20.155
	1.223.215	1.220.000	1.243.158

Tabel 21 Toelichting op de lastenverdeling; uitbesteed werk

2.9.3 Personeelskosten			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Salarissen	344.369	390.000	404.337
Pensioenlasten	28.530	60.000	48.508
Sociale lasten	82.480	78.000	84.201
Overige personeelskosten	16.160	20.000	24.731
Tijdelijke krachten	28.303	30.000	24.390
	499.842	578.000	586.167
Ziekengeld	-8.216	0	-27.843
	491.627	578.000	558.324
Het gemiddeld aantal werknemers gedurende het boekjaar 2018 bedroeg 7,9 (in 2017 was dat 8,9)			

Tabel 22 Toelichting op de lastenverdeling; Personeelskosten

Bezoldiging Directie en Raad van Toezicht		
<i>Naam:</i> D. Weijers		
<i>Functie:</i> Directeur		
<i>Dienstverband:</i> Onbepaalde tijd		
<i>Uren:</i> 40 uur per week		
<i>Periode:</i> 1 jan t/m 31 dec		
	D. Weijers	D. Weijers
	2018	2017
	€	€
~ Bruto jaarloon	44.824	10.583
~ Vakantietoeslag	3.550	847
~ Eenmalige uitkeringen	0	0
~ Pensioenlasten	3.369	710
Totaal bezoldiging	51.744	15.916

Tabel 23 Toelichting op de lastenverdeling; bezoldiging directie en Raad van Toezicht

De leden van de Raad van toezicht ontvangen als zodanig geen bezoldiging. Een redelijke vergoeding voor de door hen ten behoeve van Proefdiervrij gemaakte kosten wordt op declaratiebasis verstrekt.

De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was 7 februari 2019. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Stichting AVS Proefdiervrij de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Stichting AVS Proefdiervrij vond plaats door de RvT. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 375 punten met een maximaal jaarinkomen van EUR 91.871 (1 FTE/12 mnd.). De voor de toetsing, aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg in 2018 voor D. Weijers (1 FTE/12 mnd.): € 51.744. Deze beloning bleef binnen de geldende maxima. De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten.

2.9.4 Huisvestingskosten			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Onderhoudskosten Pand	10.030	0	8.683
Overige huisvestingskosten	6.241	0	8.137
	16.271	18.000	16.820

Tabel 24 Toelichting op de lastenverdeling; huisvestingskosten

2.9.5 Kantoorkosten			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Kantoor benodigdheden	640		1.812
Telefoonkosten	0		-189
Reis-Verblijfkosten	4.617		5.464
Portokosten	2.363		4.552
Kopieerkosten	3.014		2.957
Huisstijl Items	16.207		17.262
Computer/Serverkosten	20.022		20.406
Vakliteratuur	10.905		14.473
Verzekeringen	4.068		3.458
Overige kantoorkosten	5.551		10.193
	67.387	90.000	80.388

Tabel 25 Toelichting op de lastenverdeling; kantoorkosten

2.9.6 Algemene kosten			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Accountant	17.581	12.000	14.968
Kosten Raad van Toezicht	701	3.000	39
Salarisadministratie	1.890	2.500	1.948
Div. Algemene kosten	907	2.500	335
Administratie AVS	0	0	0
	21.079	20.000	17.290

Tabel 26 Toelichting op de lastenverdeling; algemene kosten

2.9.7 Afschrijvingen			
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie'17
	€	€	€
Afschrijving kantoorpand	27.330	27.000	27.330
Afschrijving inrichting	4.627	4.000	4.239
Afschrijving hard- en software	885	4.500	4.174
Afschrijving website	21.802	21.000	21.802
	54.643	56.500	57.545

Tabel 27 Toelichting op de lastenverdeling; afschrijvingen

2.10 Ondertekening

Vastgesteld en goedgekeurd te 's-Gravenhage op 6 juni 2019.

Mevrouw D. Weijers
Bestuurder

De heer E. Hilders
Voorzitter raad van toezicht en portefeuille Financiën

Mevrouw H. Leenen,
Lid raad van toezicht, portefeuille Communicatie en Marketing

De heer T. De Cock Buning,
Lid raad van toezicht, portefeuille Wetenschap

Mevrouw E. Veenstra,
Lid raad van toezicht, portefeuille Personeel en Organisatie

Mevrouw M. Smid,
Lid raad van toezicht, portefeuille Communicatie en PR

Stichting AVS Proefdiervrij
Groot Hertoginnelaan 201
2517 ES DEN HAAG

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting AVS Proefdiervrij

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2018 (pagina 37 tot en met 52) van Stichting AVS Proefdiervrij te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting AVS Proefdiervrij per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 'fondsenwervende organisaties'.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018 met een balanstotaal van € 3.570.464;
2. de staat van baten en lasten over 2018 met een resultaat van € 513.391 (overschot); en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting AVS Proefdiervrij te Den Haag, zoals vereist in de Verordening inzake de Onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening Gedrags- en Beroepsregels Accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de geconsolideerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is, geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 'Fondsenwervende organisaties' vereist is. Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 'Fondsenwervende organisaties'.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 'fondsenwervende organisaties'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Was getekend te Sliedrecht, 6 juni 2019.

WITH accountants B.V.

Drs. J. Snoei RA

Bijlage.

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2018 van Stichting AVS Proefdiervrij te Den Haag

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

Wij hebben onze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.